ఓమ్.

సదుపదేశకథలు

రెండవ భాగము

కవికుమార,
మహావాది వేంకటరత్న విరచితము.

ప్రకాశకులు:
శ్రీ లక్ష్మీ స్టోర్సు, తెనాలి.

లలిత ముద్రాక్షరశాలయందు, ముద్రింపఁబడెను.

1930.

 [Price Rs. 0-4-0.

ఓమ్.

సదుపదేశకథలు

రెండవ భాగము

కవికుమార్

మహావాది వేంకటరత్న విరచితము.

ప్రకాశకులు:

శ్రీ లక్ష్మీస్టోర్సు: తెనాలి.

1930.

(Price Rs. 0-4-0.

తెనాలి

లలిత ముద్రాక్షరశాలయందు,

ముద్రింపఁబడియె.

ప్రథమ ముద్రణము.

తొలిపలుకు

ఉపాధ్యాయులారా!

ఈసదుపదేశకథలు, బాలురకుఁ జక్కఁగాఁ దెలియునట్టి సులభశైలిని నాలుగు భాగములుగా రచియింపఁబడినవి. ఈసదుపదేశము లన్నియుఁ గథామూలకములు. ఉపదేశములు గథామూలములగుచో బాలురకుఁ బఠనీయములు. బోధనీయములు. ఇది యుపాధ్యాయ సంఘమునకు విదితము. ఇందు వివిధములగు కథలుగలవు. కొన్ని పౌరాణికములు. కొన్ని కల్పితములు. కొన్ని చరిత్రాత్మకములు. కొన్ని యెడల నొక భాగమునఁ దెలుపఁబడిన కథలే వేఱొక భాగమునఁ దెలుపఁబడినవి. ఇందుకుఁ గథా విపులీకరణమే మూలకారణమని యెఱుఁగునది. మఱియు నిట్టి కథామూలకంబులగు నుపవాచకంబు లెన్నియేనియు బాలురకొఱకిదివఱకే పుట్టియున్నవి. ఇట్లు పుట్టుటకు వ్యక్తుల యభిరుచులే ప్రధాన కారణములు. అయిన నొకదాని యుత్కృష్టత యింకొకదానికిరాదు. ఉత్కృష్టతనుబట్టియే ప్రాశస్త్యము గలుగుచుండును. కావున నీసదుపదేశకథల గుఱించి ప్రత్యేకముగాఁ జెప్పుటనవసరము. బోధకులే వీని ప్రాశస్త్యమును నిర్ణయింతురుగాక!

విషయసూచిక

ఓమ్.

సదుపదేశకథలు

రెండవ భాగము

శ్రీరాముఁడు—ఆతని తమ్ములు.

"అన్న తమ్మునియెడఁ దమ్ముఁ - డన్నయెడల
సమధికప్రేమ సూపిన - జగము మెచ్చు."

అయోధ్యాపురాధీశ్వరుఁడగు దశరథునకు, రామ లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నులను నలువురు కుమారు లుండిరి. వీరిలో నొకరిపై నొకరికిఁ గల ప్రేమ వర్ణనాతీతమైనది. దశరథుని మూఁడవ భార్యయగు కైక వరముల ననుసరించి రాముఁడు - భార్యయగు సీతతోఁ బదునాలుగు వత్సరము లరణ్యమున వసించుటకుఁ బోయెను. అప్పుడు లక్ష్మణుఁడు గూడ రాముని విడిచి యుండఁజాలక వెంట నరిగెను.

రాముఁ డరణ్యమునకుఁ బోవునప్పుడు భరతుఁడు పురమున లేడు. ఆతఁడు తన మేనమామల యింటికిఁబోయి యుండెను. తన తల్లి వరముల కారణమున రాముఁ డడవికిఁ

పోయెననివిని, యాతఁడు మిగుల చింతించి, యట్లు చేసినందుకుఁ దల్లి నెంతయో దూషించి, రాముని దోడ్కొని వచ్చి పట్టాభిషిక్తునిఁ జేయుదునని పలికి బయలుదేరెను. రాముఁడు చిత్రకూటమునం దుండఁగా భరతుఁ డాతని సన్నిధికిఁ బోయి, పురమునకు రమ్మని వేడుకొనెను. కాని, రాముఁడు సమ్మతింపక తన పాదుకలాతని కిచ్చి పంపెను. భరతుఁడు పాదుకలను సింహాసనముపైఁ బెట్టి వాని కభిషేకముఁ జేసి, రామునకు మాఱుగాఁ దాను రాజ్యము పాలించెను. రాముఁ డరణ్యముల నుండి మఱల వచ్చువఱకు నాతఁడు మునివేషమును ధరించి కందమూలములఁ దినుచుఁ గాలముఁ గడపెను.

అరణ్యముల కేగిన లక్ష్మణుఁడు - రామునియందు మిగుల భక్తిఁ బూని, యతనికి వనవాసాయాసమును మఱపించుచు నహర్నిశలు సేవించి కృతార్థుఁ డయ్యెను. రాముని విడిచి లక్ష్మణుఁ డెప్పుడు నొక నిముసమయిన నుండువాఁడు గాడు. రాముఁడే తనకు గురుండనియుఁ బితృసముఁ డనియు, దైవ మనియుఁ దలంచి యుండెను. ఇట్లే శత్రుఘ్నుఁడు గూడ తన యన్నలయందుఁ బ్రేమయు - భక్తియుఁ బూని యుండెను. తన తమ్ములకుఁ దనయం దెంత భక్తియుండెనో, రామునకు వారియం దంత ప్రేమ యుండెను.

2 శునకము

" తనకు ఘనత గూర్చు - మనుజునకే యెగ్గుఁ
దలఁచు నీచబుద్ధి - గల జనుండు. "

ఒక యరణ్యమున నిరంతరము తపోవృత్తిని గాలము గడపు మునీశ్వరుఁ డొకఁ డుండెను. ఆతని తపోవిశేషమున నాతని యాశ్రమ ప్రాంతమునఁ గల మృగములన్నియు మాలిమి గలిగి వర్తించు చుండును. అందొక్క శునక మెప్పుడును నాతనియందు భక్తి గలిగి, యెప్పుడు నెడఁ బాయక యుండును. మునీంద్రుఁడు గూడ దానియందు మిగుల దయగలిగి యుండెను. ఆమునిపుంగవుఁ డెచ్చటికిఁ బోయిన నచ్చటి కాకుక్క గూడఁ బోవుచుండును - అర ణ్యమున నేదైన క్రూరమృగము దానిని దఱుముకొని వచ్చె నేని, యది మునియొద్దకుఁ బరుగెత్తుకొని వచ్చుచుండును. మునీంద్రుఁ డాశునకమును దన తపోమహిమచేఁ బెక్కు మృగములుగా మార్చి దానిని గెలిపించుచుండును. ఇట్లు ప్రతిదినము నాసారమేయ మనేక రూపములు దాల్చుచుఁ దుదకు శరభాకృతిఁ దాల్చి మదంబునఁ జరించుచుండెను.

ఇట్లుండ నొక దినమున శరభాకృతినున్న యది తన బుద్ధిని మఱవక తన మనంబున " ఈమునీంద్రుఁడు తన మహిమచే నన్నెట్టి రూపముగామార్చవలెనన్ననట్లుమార్చు

చున్నాఁడు. ఇతనికి నాయందున్న యీకరుణ యెల్లప్పుడు నుండునో లేదో? కావున నేనీతని నిప్పుడు చంపితినేని నేనె ప్పుడు నిర్భయుండుదును, ” అని తలంచెను. దాని తలంపు మునీంద్రుఁడెఱింగి, దానిని విలోకించి “ శునకమా ! నీవు క్షుద్రబుద్ధిగలదానవని యెఱింగియుండియు నిన్నుఁ జెంతకుఁ జేర్చితిని. నేను నిన్నెంతో ప్రేమతోఁ జూచుచున్నను నా కెగ్గుసేయఁ దలంచితివి. కావున నీవెప్పటివలెఁ గుక్కవై యుండు ” మని పలికెను. అంతట నయ్యది యెప్పటివలెఁ గుక్కయయ్యెను.

క. కనకపు సింహాసనమున
శునకముఁ గూర్చుండఁబెట్టి ♦ శుభలగ్నమునం
దొనరఁగఁ బట్టముఁగట్టిన
వెనుకటి గుణ మేలమాను? ♦ వినరా సుమతీ!

3 వింధ్యపర్వతము.

" పరుల యున్నతికి నసూయ - పడు జనుండు
దనకె భంగ మాపాదించు - కొనును జగతి."

గ్రహములును, సూర్యచంద్రులును, ననుదినము మేరుపర్వతమును జుట్టి దిరుగుచుందురు. దీనిఁగాంచి వింధ్య పర్వత మసూయవహించి " ఆసూర్యచంద్రులును, గ్రహములును, మేరుపర్వతముఁ జుట్టి యేల తిరుగవలయును? నాచుట్టు నేల తిరుగరాదు. దానికే యంత గౌరవముండ వలయునా? నన్నుఁగొంచెమయినను సరకుసేయకున్నారు. ఇఁక సూర్యచంద్రుల సంచారమెట్లుండునో చూచెదఁగాక " అని తలఁచి, నభోమండలమంటునట్లు పెరిగెను. వింధ్య పర్వత మట్లుపెరుగుటచేత సూర్య చంద్రుల సంచారమున కడ్డుగలిగెను? లోకములు రేయుంబవళ్ళు తెలియక తల్లడిల్లు చుండెను.

అప్పుడు దేవతలందఱు నగస్త్యమహాముని పాలికిఁ బోయి నమస్కరించి యిట్లు సెప్పిరి "మునీంద్రా! వింధ్య పర్వతము ఆకాశమంటఁ బెఱిగి, సూర్యచంద్రుల సంచారము నిరోధించినది - నీవు మాయందుఁ గరుణించి దాని యున్నతినివారించి, లోకముల నుద్ధరింపవలయును" అంతట

దేవతాప్రార్థితుఁడైనయగస్త్యుఁడు భార్యతో బయలుదేరి వింధ్యపర్వతము కడకు వచ్చి దాని నాలోకించి "ఓ పర్వత రాజమా! నేను దక్షిణదిక్కునకుఁ బోవలయును - నీవు మార్గమున కడ్డముగ నాకాశ మంటునట్లు పెరిగి యుంటివి. వృద్ధుఁడనగుటచే నేను దాటి పోవఁజాలను - కావున నీవు యథాప్రకారముగ నుండు" మని పలికెను. అగస్త్యుఁడు మహామహిమగల తపశ్శాలి యగుటచే, నాతని మాట వినకయున్న శపించునేమోయను భయంబున నాతని వాక్యముల కెదురు చెప్పక నప్పర్వతరాజ మెప్పటివలె నయ్యెను. అప్పు డగస్త్యుఁడు దానిని దాటిపోవుచు "నేను మఱల వచ్చువఱకు నీవిట్లే యుండు" మని చెప్పి యాతఁ డరిగెను. ఆతఁడు మఱల నుత్తరదిశకు రాలేదు. వింధ్యపర్వత మెప్పటి వలెనే యుండెను.

4 యయాతి

"తననుదాను పొగడి - కొనునట్టి పురుషుండు
పుణ్యుఁడైన నేమి? పొందుఁ గీడు."

పూర్వము చంద్రవంశములో యయాతి యను నృపాలుఁ డొక డుండెను. ఆతఁడు ధర్మసంధుఁడై ప్రజలను గన్నబిడ్డల చందమునఁ జూచుచు ధరాతలముఁ బరిపాలించెను. ఆశ్రితులఁ గాచెను - దీనులను రక్షించెను - అనేక దానములఁ గావించెను - లెక్కలేని క్రతువులఁ జేసెను - ఆతఁడు వృద్ధుఁడయిన పిదపఁ గుమారునకు రాజ్యమిచ్చి తపోవృత్తి నుండుట కరణ్యమునకుఁ బోయెను. బృందారకు లాతని తపమునకు మెచ్చి స్వర్గమునకుఁ దీసికొని పోయిరి.

ఒకనా డింద్రుఁ డొక గొప్ప సభ సేసెను. ఆసభ కనేక మునీంద్రు లరుదెంచిరి. భూలోకమునఁ బుణ్యము సేసి, స్వర్గమునకుఁ బోయినవా రెల్లరు నాసభయం దుండిరి. ఎవ్వరే పుణ్యము సేయుటచేత స్వర్గమునకు రాఁగలిగిరని యింద్రుఁ డొకప్రశ్న సేసెను. అందఱును "మేమా కార్యము సేసితిమి - మేమీ కార్య మొనర్చితిమి - భగవంతుని దయ మాపై నుండుటచే స్వర్గమునకు రాఁగలిగితి" మని వినయముతో నింద్రునకు బదులు సెప్పిరి. కాని యయాతి మాత్ర మిట్లు వచించెను "మహేంద్రా! నేను ప్రజలను ధర్మబుద్ధితోఁ బరిపాలించితిని. నావలెఁ బుడమీతల మెవ్వరును

బరిపాలింపలేదు - బీదలను సాధువులను బోషించితిని. పెక్కు యాగములఁ జేసితిని. అనేక భూసురుల దానములచేఁ దృప్తులఁ గావించితిని - గొప్ప తపముఁ జేసితిని. యోగు లయినను నేనొనర్చిన యఖండ తపమును జేయలేరని నేను నొక్కి వక్కాణింపఁగలను. ఇట్టి ఘనకార్యములు నేను చేయుటచేతనే స్వర్గమునకు రాఁగలిగితిని" ఈవిధముగ గర్వముతోఁ బలికిన పలుకులు విని మహేంద్రుఁడు యయాతిని విలోకించి "నీవు చేసిన కార్యములన్నియు వచించితివి. ఇవి యన్నియు సత్యములే యైయుండవచ్చును. కాని యాత్మ స్తవము సేసికొనుట మహాపాపమని పెద్దలు చెప్పు వాక్యములు నీవెఱుంగవు కాబోలు! ఎన్ని సత్కార్యములు చేసినను నీవు గర్వమును మాత్రము విడువలేక యున్నావు. గర్వము గలవారు స్వర్గమున నుండుట కర్హులు గారు" అని పలికి భూమింబడునట్లు ద్రోయించెను. అప్పుడు యయాతి క్రిందఁబడుచు "మహేంద్రా! నాగర్వము నన్నింత చేసినది. నాయందుఁ గరుణవహించి మధ్యమలోకమునఁ బుణ్యమతుల మధ్యనుండు నట్లనుగ్రహింపు"మని వేడెను. ఇంద్రుఁడు గరుణవహించి యాతఁడు గోరినట్లు చేసెను.

తా నెంతటివాఁ డయిననుఁ దాను చేసిన ఘనకార్యములఁ జెప్పుకొని తన్నుఁ బొగడుకొనరాదు.

5 నాడీజంఘుఁడు

కం. ఉపకారికి నుపకారము
విపరీతము గాదు సేయ - వివరింపంగా
నపకారికి నుపకారము
నెపమెన్నక సేయువాఁడు - నేర్పరి...

పూర్వము గౌతముండను భూసురుఁడు గలఁడు. అతఁడు స్వకులాచారధర్మమువిడిచి, బోయదానిని భార్యగాఁ జేసికొని, యనుదినమును గిరాతులఁగూడి, వేఁటకుఁబోవుచు మత్స్యమాంసములఁ దినుచుఁ గాలము గడపుచుండెను. ఈతనికిఁ గొందఱు వైశ్యులతో స్నేహముండెను. ఆవర్తకులు వ్యాపారము నిమిత్తము దేశాంతరములకుఁ బోవుచుండ నీబ్రాహ్మణుఁడుగూడ వారివెంట ధనార్జనమునకై బయలు దేరెను. వీరందఱును నొక మహారణ్యమార్గమునఁ బోవు చుండగా నొక మదపుటేనుఁగు వారిపైఁ గవిసెను. వారంద ఱును నలుదిక్కులకుఁ బాఱిపోయిరి. గౌతముఁడొక మార్గ మును బట్టిపోయి, మిగుల విశాలమును, గుబురుగను నున్న యొక వటవృక్షము జూచి, దానిక్రింద విశ్రాంతుఁడై యుం డెను. అప్పుడచ్చోటికి నాడీజంఘుఁడను పేరుగల బకము వచ్చి యాభూసురునిఁ జూచి "బ్రాహ్మణోత్తమా! నీవెచ్చ టికిఁ బోవుచుంటివి? నిన్నుఁ జూచినయంతనే నాకు సంతో షము గలిగినది. నేఁడు నాయింటి కతిథివైతివని పలికెను.

అందులకు గౌతముండిట్లు పలికెను. " నేనొక బ్రాహ్మణుఁడను. చదువు సంధ్యలు లేక కులధర్మములు పరిత్యజించి, బోయత నాలిగాఁజేసికొని, ధనార్జనమునకై వైశ్యులవెంట వచ్చితిని. అరణ్యమున మాపైనొక మదగజము గవిసెను. అప్పు డందఱును నలుదిక్కులకుఁ బరుగెత్తుకొని పోయిరి. నేను పుణ్యవశమున నిచ్చటికిఁ జేరుకొంటిని. నా దారిద్ర్యమునకుఁ దోడుగా నిట్టి యవస్థగూడఁ బొందినాఁడ. "

అనిన విని యబ్బక మూతనితో " నీదారిద్ర్యమును నేను బాపెద. విచారమందవలదు. నాయొసంగునాతిథ్యము గ్రహింపు '' మని పలికి, మంచి చేపలను బక్వముచేసి వన్య ఫలములతో విందొసంగి సంతృప్తునిఁజేసెను. మరునాఁ డుదయమున నాడీజంఘుఁడు బ్రాహ్మణునిఁజూచి ‹‹ మిత్రుఁడు, బంగారము, రజతము, బుద్ధియు, ననునీనాలుగు దారిద్ర్యము వాపుటకుఁ గారణములని పెద్దలు చెప్పుదురు. ఇందులో నన్నిటికంటె స్నేహితుఁ డెక్కువవాఁడు. నేటినుండి నేనునీకు హితుఁడ నయ్యెదను. ఇచ్చటి కనతిదూరమున మధువ్రజమను నగరమొకటి యున్నది. దానిని విరూపాక్షుఁడను దానవుఁడు పాలించుచుండును. అతఁడు నాకుఁ బ్రాణమిత్రుఁడు. నీవు తిన్నగా నాతని కడకరిగి నేను పంపితినని చెప్పుము. అతఁడు నీకుఁ గావలసిన ధనంబొసంగును" అని చెప్పి యాపురమునకుఁ బోవు తెరువుఁ జూపెను. అంతట

గౌతముఁ డచ్చోటువాసి, నెమ్మదిగా మధువ్రజపురమును జేరి విరూపాక్షునిఁగాంచి, నాడిజంఘుఁడు పంపగావచ్చిన బ్రాహ్మణుఁడ నని చెప్పెను. విరూపాక్షుఁడు బ్రాహ్మణుని వృత్తాంతమంతయు నరసి, యాతఁ డెట్టివాఁడయినను దన మిత్రుఁడగు నాడీజంఘునకు మిత్రుఁడగుటచే, సహాయము సేయవలయునని తలంచి, యాతనికి సంతృప్తిగా నాహార మును బెట్టించి, మోయలేనంత ధన మిచ్చి పంపెను. గౌతముం డందులకు మిగుల సంతోషమును బొందుచు, నాధనమును గైకొని మరల నాడీజంఘుఁడున్న స్థలముఁ జేరెను. ఆబక మాతని నాదరించి, తన మిత్రుని కతమున నాతఁడు భాగ్యవంతుఁ డయ్యెనని సంతసించి, మార్గాయాస మున డస్సియున్న యాతనిని భోజనాదికములఁ దృప్తుం జేసెను. అంత నారాత్రి బకము నిద్దుర వోవుచుండ, బ్రాహ్మణుఁడు మరుచటి దినము నాహారమునకై యోచించి "ఈ బకము మిగులఁ గ్రొవ్వియున్నది. దీని నాహారముగాఁ జేసికొందు" నని తలంచి, కృతఘ్నుఁడై యొక కఱ్ఱతో దానిం జంపి, యీకలఁ దీసివేసి, మాంసమును దీసికొని, డొక్క నచ్చటఁ బాఱవేసి పయనమయ్యెను.

అంత నక్కడ తెల్లవారిన యంతనే విరూపాక్షుఁడు కలఁత నంది, నాడీజంఘుఁ డేమయిన యపాయమును బొంది యుండునేమో యని సంశయించి యతని సేమ మరయుటకు

భటులఁ బంపెను. ఆభటులు వచ్చి కొంక్కెర యీకలు తీయఁబడి యుంపుటయు, డొక్క మాత్రము మిగిలి యుండుటయుఁ జూచి, కడు రయమునఁ బోయి, యావృత్తాంతమును విరూపాక్షున కెఱింగించిరి. బ్రాహ్మణుని మూలమున నాడీజంఘున కట్టి దుర్గతి కలిగినదని తలంచి, విరూపాక్షుఁ డాగౌతమునిఁ బట్టి తెచ్చుటకు భటుల నియోగించెను. భటులు నలుదెసలకుఁ బోయి, యొకచోట నాకృతఘ్నునిఁ బట్టుకొని, చేతులు విఱిచి కట్టి, విరూపాక్షుని కడకుఁ దెచ్చిరి. అంతట విరూపాక్షుఁడు "ఈపాపాత్ముని నాయొద్ద కేల తెచ్చినారు? వీనిం జంపి పాఱవేయుఁ"డని భటుల కాజ్ఞాపించెను. భటులు బ్రాహ్మణుని శరీరమును దఱిగి పురము వెలుపలఁ బాఱవేసిరి.

విరూపాక్షుఁడు మిత్రుఁడయిన నాడీజంఘుని మృతికిఁ జింతించుచుండ, దేవేంద్రుఁడు వచ్చి "రాక్షసేంద్రా! నీ హితుఁడగు నాడీజంఘుఁడు. బ్రహ్మకు మిత్రుఁడు. ఆతనికై నీవు వగవవలదు. ఆతఁ డనుదినంబును దనకడ కరుదెంచుచుండవలయునని చతుర్ముఖుఁడు నిరంతరము గోరుచుండును. చతుర్ముఖుని కరుణవలన నాడీజంఘుఁడు సజీవుఁడైనాఁడు" అని చెప్పెను. ఇట్లు చెప్పుచుండఁగనే నాడీజంఘుఁడు వచ్చి, విరూపాక్షునకు నయనపర్వ మొనర్చెను. నాడీజంఘుఁడు

తన మూలమున బ్రాహ్మణుఁడయిన గౌతమున కట్టి గతి ప్రాప్తించెనని విని, యాతఁడు పునర్జీవితుఁ డగునట్లు వరంబిమ్మని యింద్రుని వేఁడెను. ఇంద్రుఁ డట్టి వరమును బ్రసాదింపఁగనే గౌతముఁడు లేచి వచ్చెను. నాడీజంఘుని పలుకుల ననుసరించి విరూపాక్షుఁడు మరల గౌతమునకుఁ గావలసినంత ధన మిచ్చి పంపించెను.

బాలకులారా! చూచితిరా! నాడీజంఘుఁ డెట్టి ధర్మపరుఁడో! ఆతని కపకారము సేసెనని యైనఁ దలంపక — గౌతమున కుపకారమునే యొనర్చెను.

6 కార్తవీర్యార్జునుఁడు

"బలము తనకుఁ జాల - గలదని గర్వంబు
పడుట తుదకు భంగ - పడుటకొఱకె"

పూర్వము కార్తవీర్యార్జునుఁడను రాజు మాహిష్మతీపురమును బాలించుచుండెను. ఆతఁడు దత్తాత్రేయునకు శిష్యుఁడై, బలపరాక్రమములయందుఁ దనకు సాటియెవ్వరును లేక చరించుచుండెను. లంకాపురమున కధిపతియు, బ్రహ్మచేతఁ బెక్కువరములఁ గాంచినవాఁడును నగు రావణుఁడే యీతని పేరు విన్న భయమందు చుండువాఁడు.

ఇట్లుండఁ గార్తవీర్యార్జునుఁడొక సమయమున సేనాసమేతుఁడై యెచ్చటికో పోవుచు మార్గమధ్యముననున్న జమదగ్ని యాశ్రమమునకుఁ బోయెను. జమదగ్ని - కార్తవీర్యుని ననేక విధంబుల గౌరవించి, యానాఁడు తనచే నొసంగఁబడు విందుఁగైకొని పొమ్మని యడిగెను. రాజేంద్రుఁడా మహర్షినిఁజూచి 'మునీంద్రా! నీవొనర్చిన గౌరవమునకు నే నెంతయు సంతసించితిని. నేనొక్కఁడనే యిటకు రాలేదు. చతురంగ బలములతో వచ్చి యుంటిని. ఇంతమందికి నీ వాతిథ్యమెట్లిచ్చెద?" వని యడిగెను. అందుకు జమదగ్ని "రాజేంద్రా! నీ విందుకై సంశయింపఁ బనిలేదు. ఎంత మందికైనను విందు సేయుదు'' నని పలికెను. రాజేం

ద్రుఁడు సమ్మతించెను. అంతట జమదగ్ని తనయొద్దనున్న కామధేనువు మహిమచేఁ, గార్తవీర్యునకును, ఆతని పరివారమునకును – అనేక పదార్థములతో విందుఁ జేసెను. భోజనములయిన పిదప, జమదగ్ని యిట్లు సేయుట కాతని యొద్దఁ గామధేను వుండుటయే కారణమని తలంచి, నెమ్మదిగా నమ్మునిం జేరి కార్తవీర్యుఁడు "మునీంద్రా! నీకుఁగావలసినన్ని గోవుల నొసంగెదను. నీయొద్దనున్న కామధేనువు నాకి"మ్మని యడిగెను. ఆతండును 'నృపాలా! కామధేనువు మాయట్టి తపోధనులయొద్దఁ దప్పక యుండవలయును. మాకదియే ధనము. దీనిని నేనొరుల కొసంగఁజాల"నని పలికెను. కార్తవీర్యుఁడెంత బ్రతిమాలినను జమదగ్ని సమ్మతింపలేదు. అంతట కార్తవీర్యుఁ డాసురభిని బలవంతముగఁ గొనిరమ్మని మంత్రుల కాజ్ఞాపించెను. నృపాలుని యాజ్ఞననుసరించి, మంత్రులు కామధేనువును బలవంతముగఁ దెచ్చుచుండ జమదగ్ని 'వలదు వల'దని యడ్డమువచ్చెను. కాని, మంత్రులూరుకొనక యమ్మునింగొట్టి సురభిం దెచ్చిరి. కార్తవీర్యుఁడు సురభితోఁ బరివారయుతముగా నిజపురమునకుఁ జేరెను.

ఇది యంతయు జరిగినప్పుడు జమదగ్నికుమారుఁడైన పరశురాముఁ డాశ్రమమున లేఁడు. ఆతఁ డాశ్రమమునకు వచ్చి తండ్రివలన వృత్తాంతమంతయు విని, రుద్రుని లీల

గోపముఁబూని పరశుధరుఁడై మాహిష్మతీ పురమునకుఁ బోయి కార్తవీర్యుని యుద్ధమునకుఁ బిలిచెను. కార్తవీర్యుఁడు పరశురాముని హేళనగాఁ బలికి తన ప్రతాపమంతయుఁ జెప్పుకొనెను. పరశురాముఁడు వానిని యుద్ధమునందుఁ జంపి, కామధేనువును మఱలఁ దీసికొనివచ్చి తండ్రికి సమర్పించెను.

తనకంటెఁ బరాక్రమవంతుఁడు లేఁడని గర్వించి యట్టి యకార్యము సేయుటవలనఁ గార్తవీర్యార్జునుఁడు తుదకుఁ బరశురామునిచే వధింపఁబడెను.

7 ప్రహ్లాదుఁడు

"క॥ ఇందుఁగలఁ డందు లేడని
సందేహము వలదు చక్రి సర్వోపగతుం
డెందెందు వెదకి చూచిన
నందందే కలఁడు దానవాగ్రణి వింటే."

పూర్వము హిరణ్యకశిపుఁడను రక్కసుఁ డొకఁడుండెను. ఆతని పరాక్రమమునకు దేవత లెల్లరును భయపడుచుందురు. వాని తమ్ముఁడగు హిరణ్యాక్షుని శ్రీహరి వరాహరూపమున వధించెను. ఆపగఁ దీర్చుకొనుటకు హిరణ్యకశిపుఁడు - సాధులను - గోవులను - మునులను - భక్తులను హింసింపుఁడని భటుల కాజ్ఞాపించెను. ఇట్లు భటుల కాజ్ఞ యిచ్చి యతఁడు బ్రహ్మంగూర్చి తపము సేయుటకు మందరాచలమున కరిగెను. ఆతఁడు తపమునకుఁ బోవునప్పటి కాతని భార్యయగు లీలావతి గర్భిణియై యుండెను. హిరణ్యకశిపుఁడు నగరమున లేడని, దేవేంద్రుఁడు వచ్చి లీలావతిని జెఱగొని పోవుచుండఁగా, నారదుఁడు వచ్చి యామెను విడిపించి తన యాశ్రమమునకుఁ దీసికొని పోయెను. లీలావతి నారదుని యాశ్రమమునందే యొక కొడుకును గనెను. నారదుఁ డాతనికిఁ బ్రహ్లాదుఁడని పేరు పెట్టెను.

హిరణ్యకశిపుఁడు బ్రహ్మచేతఁ బెక్కువరములు వడసి పురమునకు వచ్చిన యంతనే, నారదుఁడు పుత్రవతియగు లీలావతిని దోడ్కొని వచ్చి యాతని కప్పగించెను.

ప్రహ్లాదుఁడు శుక్లపక్ష చంద్రుని విధమున దినదిన ప్రవర్ధమానుఁ డగుచుండెను. ఆతఁడు బాలుఁడైనను నొక్కొక్క సమయమునఁ బిచ్చివానివలె శ్రీహరిం గూర్చి పాడుచు భాషించుచుఁ బరుగెత్తు చుండును. ఒక్కొక్కసమయమునఁ దనలోఁ దానే మాటలాడికొనుచుండును. ఇది యంతయుఁ దండ్రి చూచి, కుమారుఁడు మూఢుఁడగు చున్నాఁడని తలంచి, చండామార్కులను గురువులఁ బిలిచి, వానికి విద్య నేర్ప నియోగించెను. గురులు ప్రహ్లాదునకు విద్య నేర్పుచుండిరి. కొన్నాళ్లు గడచిన పిమ్మట హిరణ్యకశిపుఁడు కుమారుఁ డేమి చదివెనో చూచుటకై, వానిని బిలిపించి ముద్దాడి, తొడపైఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని, యేమి సదివితివని యడిగెను. "ఈ ప్రపంచము సర్వము శ్రీహరి మయమని నేను గ్రహించితి'నని కొడుకు బదులు సెప్పెను. శ్రీహరి హిరణ్యకశిపునకు విరోధి. తన విరోధింగూర్చి కొడుకున కెవ్వరు బోధించిరాయని యాతఁడు సంశయించెను. చండామార్కులు ప్రహ్లాదునిఁగోపించి, యాతనిందీసికొని పోయి నీతికుశలునిగాఁజేసి తోడ్కొని

వత్తునని పలికి, తోడ్కొనిపోయెను. గురువులెంత బోధించి నను బ్రహ్లాదుఁడు హరిందలంచుట మానలేదు. ఆతఁ డట్లుండుటయేగాక తోడి బాలురనుగూడ హరిభక్తులుగాఁ జేసెను. ప్రహ్లాదుని మాటలువిని దానవకుమారులు తమ పుస్తకముల నావలఁ బాఱవేసి, హరిని భజింప సాగిరి. ప్రహ్లాదునిమనస్సుఁ ద్రిప్పుటకు గురువుల కశక్య మయ్యెను. గురువు లాసంగతి దానవేంద్రున కెఱింగించిరి. హిరణ్యకశిపుఁడు కుమారుని శిక్షించియైన యాతని చిత్త మును ద్రిప్పఁదలఁచి, భటులంబిలిచి, యతఁడు హరిని స్మరించుట మానువఱకును శిక్షింపుఁడని యాజ్ఞాపించెను. రాక్షసులు ప్రహ్లాదుని నేనుంగులచేతఁ ద్రొక్కించిరి. అగ్ని లోఁ ద్రోసిరి. పాములచేఁ గఱపించిరి. సముద్రములోఁ బడవేసిరి. పర్వతాగ్రములనుండి క్రిందికిఁ బడద్రోబ్బిరి. ఎన్ని చేసినను బ్రహ్లాద కుమారుఁడు హరిభక్తిని విడువలేదు. ఆతనిశరీర మావంతయుఁ గందలేదు. రాక్షసులకు విసుగు పుట్టి యక్కుమారుని దండ్రియొద్దకుఁ దీసికొనిపోయి మేమిఁక నీతనిని శిక్షింపఁజాల" మని వచించిరి. అప్పుడు దానవేంద్రుఁడు కొడుకుంగాంచి నిప్పులుప్పతిల్లు చూపుల నిట్లనెను. "ఓరీ! నాయాజ్ఞలేనిదే సూర్యుఁడెండఁగాయఁడు. పవనుండు వీవఁడు. యముఁడు జీవులను.జంపఁడు. మూఁడుజగ ములును నాకు భయమందుచుండును. శ్రీహరి నాకువిరోధి

మనకులధర్మము నేలపాలుగావించి నీవాహరి నేలతలంచెదవు? నీకెవ్వఁడు దిక్కగునోచూచెద. నీవెవ్వనిబలము నమ్ముకొని నామాట వినకయుంటివి? '' ఆమాటలకుఁ బ్రహ్లాదుఁ డిట్లుపలికెను. "తండ్రీ! నీవు శాంతించి నావాక్యముల వినుము. నీవు లోకములన్నియు జయించితివి గాని, నీమనస్సునుమాత్రము జయింపఁజాలక యున్నావు. నీశత్రువులు నీమనస్సునందే యున్నారు. నీవువారిని జయించితివేని, నీకు విరోధియే యుండఁడు. చిన్నవాఁడను. చెప్పితినని కోపింప వలదు. నీచిత్తమును బదిలపఱచుకొనుము. హరిని సేవింపుము. శుభములొదవును. ''

ప్రహ్లాదుని మాటలకు హిరణ్యకశిపుఁడు మఱింత యాగ్రహమునుబూని "ఓరీ! నిన్నుఁజంపెదనన్నను భయపడక హరిందలంచుచున్నావు. నాతమ్ముని జంపిన యాహరి కొఱకు జగములన్నియు వెదకితిని. ఎందును గనఁబడలేదు. వాఁడెక్కడున్నాఁడో చెప్పుము. వానిని నిన్నుఁగూడ వధించెద '' ననినఁ బ్రహ్లాదుఁ డిట్లనిచెప్పెను. "తండ్రీ! ఆశ్రీమన్నారాయణుఁడిచ్చటఁగలఁడు – అచ్చట లేడు– అను సందేహము వలదు. ప్రపంచమంతయు నిండియున్నాఁడు. నీవెచ్చటఁజూడఁ దలంచిన నచ్చటనే కలఁడు. '' ఆవాక్యములు విని హిరణ్యకశిపుఁడు కోపము రెట్టింప "ఓరీ! దుర్మతీ!

ఆహరి యెక్కడఁ జూచిన నక్కడ నుండునుగా? కానిమ్ము. ఈ సభాస్తంభమున వానిం జూపఁగలవా? యనెను "నీవు కోరిన బ్రహ్మమహాత్ముఁ డీసభాస్తంభమున నుండు"నని ప్రహ్లాదుఁడు బదులు చెప్పెను. అప్పుడు హిరణ్యకశిపుఁడు లోకముల నన్నింటియు మ్రింగివేయునంతటి యాగ్రహముతో "ఏడీ? శ్రీహరి నిందుఁ జూపు"మని పలుకుచు నఱచేతితో సభాస్తంభమును గొట్టెను. ఆక్షణముననే శ్రీహరి నరసింహరూపమున స్తంభమునం దావిర్భవించి వెలికివచ్చి హిరణ్యకశిపునిఁబట్టి, చంపి, ప్రహ్లాదుని రక్షించెను.

8 మూషికము—మార్జాలము

"శత్రువులను నమ్మి - సంచరించుట తగ
దెంత చెలిమియున్న - నెఱిఁగియెఱిఁగి"

పూర్వ మొక మహారణ్యమున నొక మఱ్ఱిచెట్టు క్రింద నొక మూషికమును, చెట్టుపై నొక మార్జాలమును నివసించు చుండెను. ఆప్రదేశమున కనుదినము నొక వేఁట కాఁడు సందెవేళ వచ్చి వలనొడ్డి పోయి తెల్లవారుసరికి మరల వచ్చి యందుఁ బడిన పక్షులు మొదలయిన వానిని దీసికొని పోవుచుండును - ఇట్లుండ నొక దినమున నాహారము కొఱకు వెదకుకొనుచున్న పిల్లి యావలలోఁ బడెను. అది చూచి భయము విడిచి మూషిక మెరకొఱకు బయలు దేరెను - ఆసమయమున దానికొక గూబయు - ముంగియు నెదురుపడగా, భయమంది వలలోఁ జిక్కియున్న పిల్లిని సమీపించి యిట్లు పలికెను-"ఓమార్జాలమా! ఈవల కొఱకి వేసి నీకు మేలుఁ గూర్చెదను - నీకు నేనీ యుపకారము సేసినందులకు నీవు నాతో నెప్పుడును మైత్రిఁ గలిగి యుండుము. ముంగికిని గూబకును భయం బంది యిట్లు పరు గెత్తుకొని వచ్చితి - నీప్రక్కనున్న నాకు భయము పోవును" అందులకు మార్జాలము మూషికముతో "నీవు నాకు మేలు సేయుటకు వచ్చితివి - నేను దానిని మఱచిపోవుదునా?

నీవు నాదగ్గఱ నుండుము. ముంగియు గూబయు నిన్ను నేమియు సేయఁజాలవు'' అని చెప్పెను. అంతట మూషికము మార్జాలము చెంతఁ జేరి యుండెను - గూబయు ముంగియు నక్కడకు వచ్చి, పిల్లి సమీపమున నుండుటచే నెలుకను బట్టఁజాలక తిరిగి పోయెను- మూషికము సంతోషమందెను. కాని వల్రతాడు గొఱకక యటునిటుఁ దిరుగుచుండెను. మార్జాలము దానిం జూచి "నీవేల వలత్రాళ్లఁ గొఱకక యుంటివి? ఆలస్య మేల చేసెదవు? నే నొనర్చిన మేలు మఱచి యుండుట నీకుఁ దగదు" అని పలికెను - ఆమాటలకు మూషికము ''నీకు ద్రోహము సేయఁదలఁచి నేనాలస్యము సేయుట లేదు – వేఁటకాఁడు మన కంటికిఁ గనఁబడిన యంతనే నీకు మేలు చేసెద. ఇప్పుడే నిన్నుఁ దప్పించితినేని యేమికీడు సేయుదువో యని నాకు భయమగుచున్నది. ఈ వల్రత్రాళ్లు నేను గొఱికిన యంతనే వేటకాని రాకఁ జూచి నీవు చెట్టుపై కేగుము. నేనును నాబిలమును బ్రవేశించెదను. నన్ను నమ్ము"మని బదులు చెప్పెను. ఇట్లీ రెండును మాటలాడుకొను చుండఁగాఁ గుక్కలను వెంటఁబెట్టుకొని వేఁటకాఁడు వచ్చుచుండెను. అప్పుడు మార్జాలము భయమందుచు "అదిగో వేఁటకాడు వచ్చుచున్నాడు, వానిం జూచిన నాకు మిగుల భయమగుచున్నది, రక్షింపు'' మనెను. అంతట నెలుక మిగుల తొందరగా వలత్రాళ్లను

గొంజికి తన బిలములోనికిఁ బోయెను. పిల్లియు నీవలఁ బడి చెట్టెక్కెను. వేటఁకాడు వచ్చి వలలోనున్న కొన్ని పక్షులను బట్టికొని పోయెను. ఇది యంతయు నెలుక పొంచి పొంచి చూచుచుండెను. అప్పుడు చెట్టుపైనున్న పిల్లి దానిం జూచి "నాతో స్నేహముగా నుండుదునని చెప్పితివి. నీవు నన్నుఁగూర్చి భయమందవలదు - నీవు నాకు మేలొనర్చితివి - నీవు నన్ను నమ్మకపోవుట మంచిది కాదు - నీవు గూడ నాసంపద ననుభవింపవలయును - రమ్ము. నాతోఁ గలసి యుండు"మనెను. ఆమాటలకు మూషికము "వీరు శత్రువులు - వారు మిత్రులు - అను సంగతిఁ గనిపెట్టుట మిగుల కష్టము. కొందఱు మిత్రులవలె నుండి కీడు సేయుచుందురు. కావున నీతోఁ గలసియుండుట నాకు మంచిది కాదు - బలవంతులయిన విరోధు లొక్కొక్క సమయమున స్వలాభమునకై యితరులకు లోఁబడి యుందురు. శత్రువుని యెడల నెప్పుడును స్నేహము సూపరాదు - ఈ విషయ మట్లుంచుము. పిల్లుల కాహార మెలుకలు. నిన్ను నమ్మి నేనెట్లు వత్తును? రాత్రి యంతయు నీవు వలయందుఁ జిక్కియుండుటచే నీ కాకలిబాధ యెక్కువగా నుండును. అందుచేత నన్నుఁ బిలుచు నీకు మోసపడి రాను. నీమూలమున నేను బ్రదికితిని. నామూలమున నీవు బ్రదికితివి. ఇట్లు గలిగిన స్నేహమే చాలును - నిన్ను నమ్మి యున్నచో

నెప్పటికైన నాకు మోసమే. నమ్మఁదగని వారిని నమ్మ రాదు. నీవంటి వారిని నమ్మక నేను జీవించెద. వేఁటకాని వంటివారిని నమ్మక నీవు సుఖింపుము"

ఎలుక పలుకులకు, పిల్లి సిగ్గునొంది యూరకొనెను. మూషిక మాస్థలము విడిచి మఱియొక చోటికిఁ బోయి సుఖముగా నుండెను.

9 దుర్యోధనుఁడు

"ఒకరి కెగ్గుసేయ – నూహించి యత్నించు
చెనటి తనకుఁ దానె – చెడుట నిజము"

భరతవంశమునఁ బాండురాజనియు – ధృతరాష్ట్రుఁడనియు నిరువురు రాజులు గలరు. పాండురాజు కుమారులను పాండవు లనియు, ధృతరాష్ట్రుని కుమారులను కౌరవు లనియుఁ బిలుతురు. ధర్మజ భీమార్జున నకుల సహదేవులు పాండవులు. దుర్యోధనుఁడు దుశ్శాసనుఁడు మొదలగువారు కౌరవులు. పాండవులకుఁ జిన్ననాఁడె తండ్రి గతించుటచేత ధృతరాష్ట్రుఁడే వారినిఁ బెంచి పెద్దవారిగఁ జేసెను. పాండ

వులు చిన్నతనమునుండియు ధర్మగుణులై యుండిరి. అందు చేత దుర్యోధనుఁడు వారియం దసూయ వహించి యుండెను. ఎప్పుడును వారి కేదోవిధముగ హాని సేయుటకే తలంచుచుండెను. ఇట్లుండ ధృతరాష్ట్రుఁడు పాండవుల కింద్రప్రస్థపుర రాజ్య మిచ్చి యచ్చటికిఁ బంపించెను. ధర్మరాజు మంచి బుద్ధిగలవాఁడగుటచేత రాజులందఱును నాతనికి విధేయులై యుండిరి. అందుచేత నాతఁడు రాజసూయమను పేరుగల గొప్ప యాగ మొకటి చేసెను. దానిని జూచుటకుఁ బెక్కుమంది రాజులు వచ్చిరి. పాండవుల వైభవము దుర్యోధనునకుఁ గన్ను గుట్టించెను. రాజసూయముఁ జూచి నది మొదలు పాండవుల సంపద నెట్లయిన హరింపవలయు నని దుర్యోధనునకు దుర్బుద్ధి పుట్టెను.

అంతట నాతఁడు ధర్మరాజును జూదమాడుట కాహ్వానించెను - ఆతఁడు ద్యూతప్రియుఁడగుటచే నందుకు సమ్మతించి వచ్చెను - అది మాయజూదము. దుర్యోధనుని పక్షమున నాతని మేనమామయగు శకుని పందెమొడ్డెను. ఆమాయజూదమునఁ బాండవులు తమ సర్వరాజ్య శ్రీలను గోలుపోయి యరణ్యాజ్ఞాత వాసములు సేయుటకుఁ బోయిరి. జూదమునకు ముందు వారేర్పఱచుకొన్న యొడంబడిక ననుసరించి పాండవులు సమయము దీర్చి వచ్చి, తమ యర్థ

రాజ్యముఁ దమ కీయవలసినదని దుర్యోధను నడిగిరి. కౌరవు లందులకు సమ్మతింపక పోవుటచేత వారికిఁ బాండవులకు గొప్ప యుద్ధము జరిగెను. దీనినే భారతయుద్ధ మందురు. ఆయుద్ధమున దుర్యోధనుఁడు తన పుత్త్రులతోడను, దమ్ముల తోడను - నేలఁ బడెను. పాండవులు విజయలక్ష్మిని గైకొనిరి. ధర్మరాజు హస్తినాపుర సామ్రాజ్యమున కభిషిక్తుఁ డయ్యెను.

బాల్యము నుండియుఁ బాండవులను జెఱుపఁదలఁచిన యాదుర్యోధనుఁడు తుదకు ఊరుపేరు లేకుండఁ దానే చెడిపోయెను.

10 ధ్రువుఁడు

'భక్తిగలుగు చోటఁ - బ్రాయ మక్కఱలేదు
చిత్తశుద్ధి యొకటి - చేరియున్న'

భగవంతుని సేవించుటకు వయస్సుతోఁ బనిలేదు - తన్ను నిశ్చలమైన మనస్సుతో సేవించిన వారిని శ్రీహరి రక్షించితీరును - పూర్వము ఉత్తాన పాదుఁడను నృపాలు డొకఁడుగలఁడు. ఆతనికి సునీతి - సురుచి యను నిరువురు భార్యలుగలరు. సునీతికి ధ్రువుడు - సురుచికి ఉత్తముఁడు నను కొడుకులు పుట్టిరి. ఉత్తాన పాదునకు సురుచియం దెక్కువ యను రాగముండెను. ఆతఁ డెల్లప్పుడు నామె మందిరమునందే యుండును. ఒకనాఁడు ఉత్తానపాదుఁడు సురుచిమందిరమున నుత్తమునిఁ దొడపైఁ గూర్చుండఁ బెట్టు కొని ముద్దాడుచుండెను. ఆ సమయమున నచ్చటికి సునీతి పుత్రుఁడయిన ధ్రువుఁడు వచ్చెను. ఉత్తముఁడు తన తండ్రి తొడపై గూర్చుండుటఁజూచి, తానుగూడ నట్లు కూర్చుండ వలెనని ధ్రువుఁడు తండ్రిని సమీపించుచుండ, యచ్చట నున్న సురుచి యాకుమారునిఁజూచి "నీవు తండ్రియంకమున గూర్చుండుటకు సంభ్రమింపవలదు. నీకట్టి భాగ్యమున్న చో నా కడుపుననే పుట్టియుందువు. ఇప్పుడైనను నీకట్టిభాగ్యము వలయునేని శ్రీహరి నాశ్రయింపు" మని పలికి యావలకు

లాగెను. ఉత్తానపాదుఁ డామెను వారింపలేదు. సవతితల్లి చేత నావిధమున నవమానింపఁబడి యేడ్చుచు ధ్రువుఁడు తన తల్లియొద్దకుఁబోయి యా వృత్తాంతము వినిపించెను. ఆమెగూడ నందుకు విచారించి, భగవంతునే సేవింపుమని పలికెను.

అంతట ధ్రువుఁడు తల్లి యాశీర్వచనముఁ బొంది, శ్రీహరిని గూర్చి తపముసేయుటకు బయలుదేరెను. మార్గ మధ్యమున నాతనికి నారదుఁడు కనుపించి "పసిబాలుఁడవగు నీ వెక్కడ ? శ్రీహరినిగూర్చి తపముసేయుట యెక్కడ ? గృహమునకుఁ బొమ్ము" అని యనేక విధములఁ జెప్పెను. ధ్రువుఁడందుకు సమ్మతింపక శ్రీహరిని గొలుచు మార్గముఁ జెప్పుమని నారదుని పాదములపైఁ బడెను. నారదుఁడు బాలుని యెడలఁ గరుణించి శ్రీహరి నుపాసించు మంత్రము నుపదేశించెను.

తరువాత ధ్రువుఁడు మధువనమునకుఁబోయి యతి నిష్ఠతో శ్రీహరినిగూర్చి తపముసేసెను. ధ్రువుఁడుసేయు చున్న తపమునకు శ్రీమన్నారాయణుఁడు మెచ్చి, తన సం దర్శన మొసంగి యతనికిఁ బెక్కువరము లిచ్చెను. ఇట్లు శ్రీహరి కరుణవడసి నిజపురమునకుఁబోయిన ధ్రువునిఁజూచి ఉత్తానపాదుఁ డెంతయో సంతోషించెను. సునీతి కుమారుని

గాఁగిలించుకొనెను. సవతి తల్లియగు సురుచియు మహానంద మును బొంది హరికరుణ వడసినవారి కేవిధమయిన కొఱఁ తయు నుండదని పలికి కౌఁగిలించుకొనెను. ఉత్తానపాదుఁడు వృద్ధుఁడైన పిదప ధ్రువుఁడనేక వత్సరములు రాజ్యము ధర్మ మార్గమునఁ బరిపాలించి, పెక్కు క్రతువులుచేసి తుదకు శ్రీహరికరుణవలన దివ్యమైన పదవినందెను.

11 కాపవ్యాఁడు

"గౌరవా గౌరవములకుఁ - గారణంబు
గుణ మొకండె యగుం గాని - కులముగాదు"

పూర్వము పారియాత్రాచల ప్రాంతభూమిని - కాప వ్యాఁడను నొక బోయవాఁ డుండెను. వాడస్త్రశస్త్రవిద్యల యందు నిపుణుఁడు. వాఁడు కులమునకు బోయవాఁడైనను సకల సద్గుణములచే విరాజిల్లు చుండెను. వృద్ధులయిన తల్లి దండ్రుల కే కొఱంతయు సంభవింపకుండ నిరంతరము పరి చర్యలు సేయుచుండును. ఆప్రాంతమున నాశ్రమములు గట్టికొని తపోవృత్తినున్న మునులకు మృగబాధలు గలుగ

కుండఁ గాపాడుచు, వారికిఁ గావలసిన ఫలములు మొదలగు నవి యిచ్చుచుఁ గాపవ్యుఁడు వారి కృపకుఁ బాత్రుఁడై యుండెను.

ఇట్లుండ నతని సద్గుణములకు మెచ్చి యాప్రాంత మున నున్న జనులు వానిని దమ కధిపతిగాఁ జేసికొనఁగోరి, వాని కడ కేగి తమ యభిప్రాయమును దెలిపిరి. వారి యభి ప్రాయ మెఱిఁగి కాపవ్యుఁ డిట్లు పలికెను. "బాలవృద్ధ స్త్రీమునిజనంబుల కెవ్వరును నెగ్గు సలుపరాదు. తన పయి ముందెవ్వఁడు గనయకుండ నెవ్వఁడు నోరుపయిం గవయరాదు. స్త్రీలఁ జెఱపట్టరాదు. ఎట్టి మృగములలో నైనను నాడుదానిం జంపరాదు. గోబ్రాహ్మణులను సంకట పెట్టరాదు - గోబ్రాహ్మణ సంరక్షణార్థము యుద్ధము సేయవలెను. దానివలనఁ బుణ్యామొదవును- ప్రజ లకు బాధలు గలిగించి ధన మార్జించుట పాపము. ఇట్టి ధర్మము లన్నియు మీరు బాగుగ నెఱింగి, నేఁజెప్పు తెఱం గున మీరుందురేని నేను మీరు వచించిన ట్లుండెద" అని పలికిన విని వారందఱు నతని వాక్యములకు సమ్మతించి యాతనిం దమకుఁ బాలకునిగాఁ జేసికొనిరి.

---

12 భగీరథుఁడు

"కార్యదీక్షయున్న - ఘనకార్య మైనను
సఫలమగును గార్య - సరణియిట్లు"

పూర్వము సగరుఁడను చక్రవర్తి యశ్వమేధ యాగము సేయఁదలచి సలక్షణమైన యొక యుత్తమాశ్వమునకు బిరుదు పట్టగట్టి దానికిఁ దగిన యంగరక్షకుల నియమించి, భూప్రదక్షిణము సేయుటకు విడిచెను- మహేంద్రుఁడాహయమును బట్టికొని, పాతాళలోకమునకుఁ దీసికొని పోయి, గాఢసమాధియందున్న కపిలమహాముని సమీపమునఁ గట్టివైచి తనలోకమునకుఁ బోయెను. ఈసగరున కఱువదివేలమంది పుత్రులు గలరు. వీరందఱును నాహయము వెంట నంగరక్షకులుగాఁ బోయిరి - వారు మరలి వచ్చి సగరునితో నశ్వము కనఁబడలేదని చెప్పిరి. సగరుఁడు వారిపై నాగ్రహించి, యశ్వమును బట్టి తెండని మరలఁ బంపెను. వారు భూలోక మంతయు గాలించి తుదకుఁ బాతాళలోకమున కేగి, యచ్చటఁ దపస్సు చేసికొనుచున్న కపిలుని, నాతని ప్రక్కనున్న యశ్వమును జూచి, యాతఁడే హయము నపహరించినవాఁడని తలంచి, యనేక విధముల దూషించిరి - దూషించుటయే గాక పైఁబడి కొట్టిరి. అప్పుడు తపస్సుఁ జాలించి యమ్మునీంద్రుఁడు కోపదృష్టిం జూచిన యంతనే వారందఱును భస్మమయిరి.

తరువాతఁ గొంతకాలమునకు సగరునివంశమున భగీరథుఁడు జన్మించెను. అతఁడీ సాగరుల వృత్తాంతమంతయు విని వారికిఁ బుణ్యలోకములఁ గూర్చుటకై బ్రహ్మనుగూర్చి తపస్సు చేసెను. బ్రహ్మ యాతనికిఁ బ్రసన్నుఁడై "నీవు గంగను నీముత్తాతల భస్మరాసులపైఁ బ్రవహింపఁజేసితివేని వారు పుణ్యలోకములకుఁ బోవుదురు." అని పలికెను. భూలోకమునకు గంగను దెచ్చుటయన్న సామాన్యమైన పనిగాదు. భగీరథుఁడందుకై శివునిఁగూర్చి తపము సేయఁగా, నతఁ డీతని తపమునకు మెచ్చి తన జటాజూటమునందున్న గంగయందొక బిందువును విడిచెను. ఆ బిందువు ప్రవాహ రూపమున వచ్చుచుండ మార్గమున ననేక విఘ్నములు కలిగినవి. కాని భగీరథుఁడు మాత్రము పట్టుదలను విడువలేదు. అప్పుడు దేవతలందఱు నీతనికిఁ బ్రత్యక్షమై యాగంగాజలమును సాగరుల భస్మరాసులపైఁ బ్రవహించునట్లు చేసిరి. సాగరులు స్వర్గముఁ జేరిరి. గంగ భూలోకమునకు భగీరథునిచేఁ గొనిరాఁబడిన కారణమున భాగీరథియనిపిలువఁబడెను.

భగీరథుఁడట్టి గట్టి ప్రయత్నము సేయుటచేతనే లోకమున 'భగీరథ ప్రయత్న'మను లోకోక్తి ప్రసిద్ధమైనది.

13 సిరియాళుఁడు

'సూనృతంబు సర్వ - శుభముల సమకూర్చు
భవము మాన్చు మోక్ష - ఫలము నిచ్చు'

సిరియాళుఁడను భూపాలుఁ డొకఁడు గలఁడు. ఆతఁడు శివభక్తుఁడు. ధర్మపరుఁడు. అను దినముఁ దన ప్రక్కనొక్క యతిథియైన లేకుండ భోజనము సేయువాఁడు గాడు. ఒక నాఁడు పరమేశ్వరుఁ డానృపాలుని చిత్తమును బరీక్షింపఁ దలఁచి, యాతని యింటి కతిథు లెవ్వరును రాకుండఁ జేసెను. ఎంత ప్రొద్దెక్కినను నొక్క యతిథియైన రాజేం ద్రుని గృహమునకు రాఁడయ్యెను. ఎవ్వరైన నతిథులు లభింతురేమో యని సిరియాళుఁడే నగర మెల్లయెడల వెద కుటకు బయలుదేరెను - ఆసమయమునఁ బరమేశ్వరుఁడే యెదురుగా వచ్చినఁ జూచి, యారాజు ముదమందుచు నాత నికి నమస్కరించి తన యింటికి భోజనము సేయుటకు రమ్మని ప్రార్థించెను- తన కిష్టమయిన పదార్థముఁ బెట్టినచో వచ్చెద నని యతీశ్వరుఁడు చెప్పెను. సిరియాళుఁ డందుకు సమ్మ తించి యాతని నింటికి దోడ్కొని వచ్చెను - ఇంటికి వచ్చిన పిదప నేమి పదార్థములు గావలయునని సిరియాళుఁడును నాతని భార్యయు నమ్మునిఁ నడిగిరి. "మీ కుమారునిఁ జంపి, యామాంసమును వండి పెట్టుఁ"డని యాతఁడు వారికిఁ

జెప్పెను. ఇప్పుడు సిరియాళుఁ డేమి సేయును? వలసిన దానిం బెట్టెదనని యాతఁ డాయోగీశ్వరునకుఁ జెప్పియుం డెను. ఇప్పుడామాటఁ దప్పినచో సత్యహాని కలుగును గదా? సత్యహాని వలనఁ బాప మొదవును – ఆతని కేమి సేయుటకును దోఁచలేదు – అప్పు డతని కుమారుఁడగు మతిమంతుఁడు పాఠశాలనుండి వచ్చి దుఃఖించుచున్న తల్లి దండ్రులను జూచి, కారణ మడిగెను. మునీశ్వరుని యభీష్ట మును దెలుపలేక తెలుపలేక మతిమంతునకు సిరియాళుఁ డెట్టకేలకుఁ దెలిపెను.

మతిమంతుఁడు బాలుఁడైనను ధైర్యముఁబూని తల్లి దండ్రుల కిట్లు చెప్పెను. "మీరు నాకొఱకు దుఃఖింపవలదు. పుట్టిన వారెప్పటికైనఁ జావవలసిన వారే. అందులో ముని కాహారముగా నన్నిచ్చుట మీకుఁ బుణ్యమే. ఇంతకంటెఁ గావలసిన భాగ్యమేమున్నది? ఇఁకమీరు ధైర్యమువహించి నన్ను వధించి యాయతీశ్వరునకు వండిపెట్టుఁడు." ఈమా టలు విని సిరియాళుఁడు కొంత వఱకు దుఃఖించి తుదకు ధైర్య మవలంబించి, మతిమంతుని వధించి, యామాంసమును వండించి, పళ్లెరమునఁ బెట్టి మునిని భుజింపుమనెను. ఆ మునీశ్వరుఁడు రాజుంజూచి 'నీ కింకను బుత్రులున్నారా?' యని యడిగెను. 'లేరని' యాతఁడు బదులు సెప్పెను.

'అయినట్లయినఁ బుత్రులులేని గృహమున భిక్షఁగొన'నని మునీంద్రుఁడు కోపముతోఁ బలికెను. రాజు బ్రతిమాలు కొనెను. అప్పుడు పరమేశ్వరుఁడు దయగలవాఁడై "రాజా! పుత్రులులేని యింట భిక్షఁగొననని నాకు దీక్షయున్నది. కావున నీపుత్రుని గట్టిగా బిలువుము. ఆతఁడు వచ్చు"నని చెప్పెను. చచ్చిన పుత్రుఁడు పిలిచినయంతమాత్రమున నెట్లువచ్చునని యాశ్చర్యమంది, ముని యానతి ననుస రించి, "మతిమంతా! మతిమంతా"యని గట్టిగాఁ బిలిచెను. వెంటనే మతిమంతుఁడువచ్చి సిరియాళుని యెదుట నిలిచెను. ఇదియంతయు నీశ్వరుని మాయ. అంతటఁ బర మేశ్వరుఁడు సిరియాళునిఁజూచి "రాజా! నీ సత్యసంధతను బరీక్షించుట కిట్టిపనిఁజేసితిని. నీ గుణమునకు మెచ్చితిని. సత్యము నిలుపుకొనుటకుఁ గన్న కొడుకునుగూడ వధిం చితివి. వధింపఁబడిన యాకుమారుఁడు నాకరుణచే మరల బ్రదికినాఁడు. ఇఁక నీవు సుఖమున నుండు"మని పలికి మాయమయ్యెను.

భగవంతుని మహామహిమలఁ గనుగొనుట కెవ్వరును శక్తులుగారు. భక్తుల హృదయముల నాతఁడనేకవిధములఁ బరీక్షించుచుండును.

14 రాజ్యవర్ధనుఁడు

"పృథ్విభువు దేవాంశమున సము - ద్భవుఁడుగాన
వానిఁ గొలువఁగ వలయు దై - వంబుపగిది"

పూర్వకాలమున రాజ్యవర్ధనుఁడను నొక రాజుం డెను. ఆతఁడు సత్యసంధుఁడును - ధర్మాత్ముఁడు నైయుండి ప్రజలను దన కన్నబిడ్డలుగాఁ జూచుకొనుచు రాజ్యపరిపాల నము సేయుచుండెను, ప్రజలును నాతనిని దైవముగ భావించి మెలంగుచుండిరి - తమ కెప్పుడును రాజ్యవర్ధ నుఁడే నృపాలుఁడుగ నుండవలయునని, భగవంతుని వారు నిరంతరము గోరుకొనుచుందురు. ఆతఁ డనేకవేల వత్సర ములు రాజ్యపరిపాలనము సేసెను. ఒకనాఁ డాతని భార్య యతనికిఁ దలయంటునప్పుడు తెల్లబడిన యొక శిరోజమును జూచి కన్నీరు బెట్టెను. రాజ్యవర్ధనుఁ డందుకుఁ గారణ మేమని యడుగ నామె "నాథా! మీతల నెఱయుచుం డుటచేత మీరు ముసలివారగుచున్నారని తెలియుచున్నది దీనివలన మీయాయుష్షు తగ్గుచున్నదని వగచుచున్నా" నని వచించెను. ఆమాటలు విని వృద్ధుఁడగుచున్న యారా జింక తపము సేయుట కరణ్యమునకుఁ బోవుట మంచిదని తలంచెను. ఆతఁడు పౌరుల నందఱినిఁ బిలిపించి వారిం జూచి

"పౌరులారా! నేను పెక్కేండ్లీధరణీతలమును బరిపాలించి తిని - ఇప్పుడు వృద్ధుఁడనైతిని. కావున, పూర్వపు రాజుల యాచారము ననుసరించి, యడవికిఁ బోయి తపము సేసి కొనుచుఁ గాలము గడపెద'' నని పలికెను. ఆమాటలకుఁ బ్రజ లిట్లనిరి-"రాజేంద్రా! మేము నిన్ను విడిచి యుండఁ జాలము - మేమెప్పుడును నీవే మాకు రాజుగ నుండవల యునని కోరుకొనుచుందుము - నీవరణ్యమునకుఁ బోవలదు. నీకాయువు హెచ్చుగుటకు మేము ప్రయత్నము సేయుదు" మని పలికి వారందఱును సూర్యునిఁ గూర్చి తపస్సు చేసిరి. సూర్యుఁడు వారితపమునకు మెచ్చి ప్రత్యక్షమై ''మీ కేమి కావలయు" నని యడిగెను. అందుకుఁ బ్రజలు సూర్యునకు నమస్కరించి ''దేవా! లోకమున నిన్ను మించిన ప్రత్యక్ష దైవము మఱియొకఁడు లేఁడు - మారాజచంద్రుఁడగు రాజ్యవర్ధనుఁడు పది నేల వత్సరములు జీవించునట్లు సేయు" మని విన్నవించిరి - సూర్యుఁడు వారు కోరిన వర మిచ్చెను. ప్రజలు సంతోషించి, యావృత్తాంతము రాజ్యవర్ధనున కెఱింగించిరి. ప్రజలకుఁ దనపైనున్న భక్తికిని - ప్రేమకును నపరిమితానందముఁ బొంది, యతఁడు పెక్కేండ్లు రాజ్యము బాలించెను. ప్రజలకు ముదంబు గూర్చెను.

15 ఒక బ్రాహ్మణుఁడు

'ఋణము నెగవేయరాదు'

ఒక గ్రామమున నొక బ్రాహ్మణుండెను. ఆతనికొక శిశువుజనించి, వెంటనే మరణించెను. అందుకై తల్లియేడ్చుచుండఁగా బ్రాహ్మణుఁడా శిశువుఁజూచి "నీవు పుట్టక పోయిన మాకీ యేడుపుండదు కదా?" యని యనెను. అప్పుడాబిడ్డ "అయ్యా! నేను పూర్వజన్మమున కూలిఁ జేసికొని బ్రదుకువాఁడను. నా చేత మీరు పనిసేయించుకొని యా డబ్బు నొసఁగ లేదు. అది తీసికొనుటకిటు పుట్టితిని. తీసకొనిపోవుచుంటి"నని పలికెను. ఇట్టి యా బ్రాహ్మణునకుఁ గ్రమముగా ముగ్గురు పుత్రులుపుట్టి చచ్చిరి. తరువాత నాల్గవ పిల్లవాఁడొకఁడు పుట్టెను. తండ్రి ఆ బిడ్డనుజూచి "నీవు గూడ మాకు దుఃఖము గలిగించుటకే పుట్టితివా" యనెను. ఆ బిడ్డ "నేను పూర్వజన్మములో నాముదపు వర్తకము జేసికొనుచుండువాఁడను. మీరు నాదగ్గఱ నొక మణుగు ఆముదము తీసికొని, వెల నీయకపోతిరి. ఆ మణుగు ఆముదము మీ యొద్దఁ దీసికొనిపోవుదు" నని చెప్పెను. అప్పుడు బ్రాహ్మణుఁడు ఒక మణుగు ఆముదముఁ గుండలోఁ బోసి తెచ్చి భార్యంజూచి "ఓసీ! ఈ ఆముదమయి

పోఁప్రవలుకు వీఁడు మనబిడ్డఁడు" అని చెప్పెను. ఆమె యా యాముదము బాలున కుపయోగించుచుండెను. కుండలోఁ గొంచె మాముదము నిలువయుండఁగా బిడ్డకు రోగము ప్రారంభించి క్రమక్రమముగా హెచ్చెను. ఒకనాఁ డాబిడ్డఁడు బ్రదుకఁడని నాకిటఁబడవేసి తల్లియేడ్చుచుండెను. ప్రాణము మాత్రము పోవక బిడ్డ యాయాసమందుచుండెను. అప్పుడా యిల్లాలు భర్తంజూచి "ఈ బిడ్డఁడు పడుచున్న బాధఁ జూడఁ జాలకయున్నాను. మఱుఁగు ఆముదము అయిపోఁప్రవలుకు నుండునని చెప్పితిరే? ఆముదమయి పోయినది. ఇంకను మరణబాధ నొందుచున్నాఁడేమి?" యనెను. "ఆముదపుకుండ బాగుగఁ దుడిచి చూడుము. కొంచె ముండును. ఉన్నది కొంచెము వానికిఁ బూయు"మని బ్రాహ్మణుఁడు బదులు చెప్పెను. ఆమె యట్లు చేసెను. వెంటనే పిల్లవాఁడు ప్రాణములు విడిచెను. అనంతరము బ్రాహ్మణునకు మరల నొక కొడుకుపుట్టెను. ఆబిడ్డనుగూడ బ్రాహ్మణుఁడు "నాయనా! నీవుగూడ ఋణముదీర్చుకొనుటకే పుట్టితివా?" యనియడిగెను. ఆబిడ్డఁడు తండ్రినిజూచి "అవును. నేనుమీకు మూడుఁ వేలరూపాయ లియ్యవలసి యున్నాను. ఆసొమ్ము నిచ్చుటకుఁ బుట్టితి"నని చెప్పెను. అప్పుడు బ్రాహ్మణుఁడు భార్యంజూచి "ఓసీ! నేను చెప్పినట్లు చేసితివేని వీఁడు మనకుఁ దక్కును. వీని నతి జాగ్రత్తతోఁ బెంచుము. వీని చేతనుండి నీవొక

తమలపాకయినఁ దీసికొనవలదు"అని పలికెను. అందుకు భార్య సమ్మతించి పిల్లవాని నతి జాగ్రత్తగాఁ బెంచెను. పిల్లవాఁడు పెఱిగి, పెద్దవాఁడై విద్య నేర్చుకొని స్వయముగా ధనము సంపాదించుచుండెను. ఆతఁడెంత ధనము సంపాదించుచుండినను దల్లిదండ్రులు మాత్ర మతని యొద్దనుండి యొక గవ్వయైనఁ బుచ్చుకొనకయుండిరి. ఇట్లుకొన్ని సంవత్సరములు గడచెను. ఇట్లుండ నొకనా డాతఁడేదో గ్రామమునకుఁ బోవఁదలఁచి దుస్తుల ధరించి యొక చిన్నమూటఁ బట్టుకొని, వాకిటఁ దనకై గుఱ్ఱపువాఁడు తెచ్చి నిలువఁబెట్టిన గుఱ్ఱము నెక్కఁ బోయెను. పిల్లవాఁడు ఇంతవాఁడై గుఱ్ఱము నెక్కుచుండెనని తల్లి సంతోషముతో వాకిటనిలిచి చూచుచుండెను. గుఱ్ఱము పెంకెతనముచే నాతని నెక్కనీయక నిటునటు గదలుచుండెను. అప్పు డాతఁడు గుఱ్ఱము నెక్కిన తరువాత మూట నందుకొనవచ్చునని తలంచి, తల్లిని బిలిచి "అమ్మా! ఒక్కసారి యీ మూటఁ బట్టుకొను'' మనెను. తల్లి ఆ మూటఁ బట్టుకొనెను. ఆతఁడు గుఱ్ఱమెక్కెను. వెంటనే గుఱ్ఱము పరుగెత్తి యాతనిని దలక్రిందుగాఁ బడవేసెను. ఆతఁడు నేలఁబడి ప్రాణములు విడిచెను. అది చూచి తల్లి పెద్దపెట్టున నేడ్చుచుండెను. అప్పుడు బ్రాహ్మణుఁడు వచ్చి భార్యవలన సంగతిఁదెలిసికొని, మూటవిప్పి చూచెను. అందు మూఁడువేల రూపాయ లుండెను.

భార్యకు భర్త "పిల్లవాఁడు పుట్టినప్పుడు చెప్పినట్లు చేసి పోయె"నని పలికి యోదార్చెను.

17 రావణుఁడు

'ఆ. పరగ ఱాతిగుండు పగులఁగొట్టగ వచ్చుఁ
గొండలన్ని పిండి గొట్టవచ్చుఁ
గఠినచిత్తు మనసు కరగింపఁగారాదు
విశ్వదాభిరామ వినరవేమ!'

పూర్వము లంకాపురమును రావణుఁ డను దైత్యేంద్రుఁడు పరిపాలించు చుండెను. వానిభార్య పేరు మండోదరి. ఆతఁడు బ్రహ్మఁగూర్చి తపమొనర్చి యనేకమయిన వరములఁ గాంచి, లోకకంటకుండై యొప్పుచుండెను - బ్రహ్మయిచ్చిన వరములచే నాతఁడు గర్వించి దేవతలను - మునులను బాధించుచుండెను. బృందారకులందఱును లోకవిద్రావణుఁ డగు రావణుఁ డెప్పుడు చచ్చునాయని వేయిదేవుళ్ల కనిశము మ్రొక్కుచుండిరి.

ఇట్లుండ శ్రీరాముఁడు తండ్రి యాజ్ఞను బరిపాలింప భార్యతోడను - దమ్మునితోడను బయలుదేరి దండకారణ్య

మునఁ బర్ణశాలలో వసించుచుండెనని విని రావణుఁడచ్చటికిఁ బోయి రామలక్ష్మణులను మోసపుచ్చి సీతను దొంగిలించి కొనిపోయెను. ఇట్టి యకార్యము వలదని యాతనికిఁ గొందఱు చెప్పిరి. కాని వినక యాతఁ డామెం దెచ్చెను. అంతఁ గొన్నాళ్ళకు రాముఁడు సీత జాడల నెఱింగి, వానరబలసహాయమున సముద్రమును దాటి లంకపై దండెత్తి వచ్చెను. రావణునకును రామునకును మిక్కుల భయంకరమయిన యుద్ధము జరిగెను. ఆ యుద్ధములో రాముఁడు రావణుని పుత్రులను - దమ్ములను - బంధువులను - మంత్రులను వధించెను. రావణుఁ డొక్కఁడే మిగిలి యుండెను. అతఁడు తనకు సంభవించిన దుర్గతికి విచారించుచు, రాముని నెట్లు గెలువఁ గలుగుదునా యని యాలోచింప సాగెను. ఆసమయమున నాతని భార్య నెమ్మదిగా నాతనిం జేరి యిట్లు పలికెను "దైత్యేశ్వరా! నీవు మహా బలపరాక్రమశాలివి. బ్రహ్మచేత ననేక వరములఁ గాంచినవాఁడవు. సకల ధర్మములు తెలిసిన వాఁడవయ్యును, ధర్మసంధుఁడైన రాముని భార్యను దొంగిలించి కొనివచ్చితివి. పరుల కాంతను దెచ్చుట మహా పాపము. సీతను నీవు తెచ్చుట చేతనే యిట్టి యుద్ధమయినది. నీ కుమారులు మొదలగు వారందఱును రామునిచేఁ గూలిరి. రాముఁడు సామాన్యుఁడు

గాఁడు. ఆతఁ డాదినారాయణమూర్తి. సీతయే లక్ష్మి. నీవు రాముని గెలువఁజాలవు. అదియుఁగాక నీవు బ్రహ్మచే వరములు వడయునప్పుడు నరవానరులచేఁ జావులేకుండ వరము నంద లేదు. కావున నిప్పుడయిన నీవు నామాటలు విని సీతను రామున కిచ్చి శరణు బొందుము. ఆతఁడు నిన్నుఁ దప్పక రక్షించును. ఇప్పుడైన నీవు నామాటల వింటివేని యీాయున్నవారితో సుఖముల నందఁగలవు. క్రోధమును-పౌరుషమును వదలుము. శాంతమును బూనుము. మంచి చెడ్డలు విచారింపుము."

మండోదరి యీా విధముగాఁ జెప్పి, రావణుని చిత్తము యుద్ధమునుండి మరల్చుట కెంతయో ప్రయత్నించెను. ఆతఁడు చచ్చుటకైన నొప్పుకొనెను గాని రాముని శరణుఁ బొందుటకు మాత్రము సమ్మతింప లేదు. తుదకు మండోదరి ప్రాణములు విసిగి, కఠినచిత్తుని మనస్సుఁ గలిగించుట కష్టమని తలంచి మిన్నకుండెను. తరువాత రావణుఁడు యుద్ధములో రామునిచేఁ గూలెను.

17 రంతిదేవుఁడు

"దానమే భూషణంబు హ - స్తమున కరయ
మాననీయుఁడు పుణ్యుండు - దానపరుఁడు"

పూర్వము రంతిదేవుఁడను నొక రాజు గలఁడు. ఆతఁడు బాల్యమునుండియు శ్రీహరికి భక్తుఁడై యుండెను. ఈతఁడు రాజుగా నున్నప్పుడు, తనయొద్దకు వచ్చిన వారి కోరికలు దీర్చి ముదమందు చుండెడివాఁడు- బ్రాహ్మణపూజ - హరి భక్తి - మునిసేవ - ధర్మవర్తనము - సత్యము - ఆతనికిఁ బెట్టని భూషణములై యుండెను. ఆతని రాజ్యపాలనమును బొగడని మానవుఁడే లేఁడు.

కొన్నాళ్ళ కాతఁడు తనరాజ్యసంపదలన్నియు నర్థుల కిచ్చివేసి, యరణ్యములకుఁ బోయి హరిని సేవించుచుండెను. ఈతని కొక సమయమున వరుసగా నలుబది దినములవఱకు నన్నము లభింపక కడపటి దినమున నొక్కచోట పంచ భక్ష్య పరమాన్న యుతమయిన భోజనము లభించెను. దానిం గాంచి రంతిదేవుఁడు పెన్నిధిఁగన్న పేదచందమున నానంద మందుచుఁ దినుటకు సంసిద్ధుఁడై యుండెను. ఆ సమయమున నాతని కడ కొక భూసురుఁ డతిథియై వచ్చెను. రంతిదేవున కొక్కింతయుఁ జింత కలుగలేదు. బ్రాహ్మణపూజ సమస్త పాపహరంబని తలంచి, తాను

భుజింపఁ దలంచిన యన్నములో సగభాగ మాతనికిచ్చెను. బ్రాహ్మణుఁడు సంతృప్తిఁ బొంది యరిగెను - మిగిలిన యన్నము నారంతిదేవుఁడు దినఁబోవుచుండ నొక శూద్రుఁడు వచ్చి యాచించెను. అంతట నున్నదానిలో సగపాలాశూద్రునకిడిన, వాఁడును భుజించి చనెను - తరువాత మఱియొకఁ డరుదేర, శేషించిన యన్న మాతనికిఁ బెట్టెను. ఇంక రంతిదేవునకుఁ దినుట కన్నము లేదు - ఆతనియొద్ద తియ్యని జలములు మాత్ర మున్నవి. ఆతఁడు వానినైనఁ ద్రావి కడుపు నింపుకొందమని తలంచుచుండ, నొక ఛండాలుఁడు వచ్చి, "జలార్థినై వచ్చితి"నని పలికెను. రంతిదేవుఁడు వానిం జూచి, "అన్నము మాత్రము లేదు. మధురములయిన జలము లున్నవి - తనకు లేకపోవుఁ గాక- ఉన్నంతవఱకు నర్థుల కొసంగినవాని జన్మమే జన్మము - అట్లు చేసినవారిని భగవంతుఁడు రక్షించు" నని పలికి, తన యొద్ద నున్న జలము నాఛండాలునకుఁ బోసెను. అప్పుడు బ్రహ్మాదు లాతని ధర్మసంధతకు మెచ్చి శుభంబులం గూర్పఁదలఁచి నిజరూపములతోఁ బ్రసన్నులై "రంతిదేవా! నీయౌదార్యమునకు మేము సంతసించితిమి. నీగుణముఁ బరీక్షించుటకు మేమే యిట్టి రూపములఁ దాల్చి యన్నపానీయము లర్థింప వచ్చితిమి - హరిభక్తుఁడవగు నీకు సర్వ

శుభఁము లొదవుఁగాక'' యని పలికి కోరినవరము లిచ్చి చనిరి. రంతిదేవుఁడు హరిభక్తి తత్పరుఁడై యుండి కొన్నాళ్ళకు దివ్యపదము నందెను.

18 దుర్వాసుఁడు

"తపము పెంపున గర్వించి - తపసియేని
భక్తులకు నెగ్గొనర్చిన - భంగపడును''

మున్ను అంబరీషుఁడను రాజేంద్రుఁ డొకఁడు భూతలమును నిరంకుశముగఁ బరిపాలించుచుండెను. ఆతని ధర్మవర్తనము, సత్యసంధత, భక్తి, బలపరాక్రమములు వర్ణించుటకు శేషునికైనఁ దరముగాదు - ఆతఁడు హరిభక్తుఁడగుట చేత హరిప్రీతికై సరస్వతీ నదీతీరమున ననేక యాగములు చేసెను. హరిభక్తి యాతనికి వృద్ధియైనకొలఁది రాజ్యభోగములయం దిచ్ఛ తగ్గసాగెను - శ్రీహరి యాతని నిశ్చల భక్తికి సంతసించి, శత్రువుల శిక్షించునట్టిదియు, సజ్జనుల రక్షించునట్టిదియు, నగు తన చక్రాయుధమును అతనికిఁ బ్రసాదించెను.

ఇట్లుండ నొకనాఁ డాతఁడు ద్వాదశీవ్రతముఁ జేసి, భూసురులకుఁ బెక్కు దానములు గావించి పారణ సేయుటకు సంసిద్ధుఁడై యుండెను. ఆసమయమున దుర్వాస మునీంద్రుఁ డక్కడకు వచ్చెను. అంబరీషుఁ డామునీంద్రునిఁ బూజించి తన యింట భుజింపుమని కోరెను. మునీంద్రుం డందుకు సమ్మతించి స్నానార్థము నది కరిగెను. ఎంతసేపు కనిపెట్టుకొని యున్నను మునీంద్రుఁడు స్నానముచేసి రాఁడయ్యెను. ఇంక ముహూర్త మతిక్రమించినచో ద్వాదశి దాటును - అంబరీషుఁడు శాస్త్రజ్ఞులను భూసురులను నేమి సేయుదమని యడిగెను. బ్రాహ్మణులు రాజుం జూచి "రాజేంద్రా! స్నానమున కరిగిన యతిథి వచ్చుటకు జాగగుచున్నది, అందుకై పారణము నాపరాదు. అతిథి రాకుండఁ గుడువను రాదు. కావున నీళ్లు త్రాగుట యిప్పటికిఁ దగిన పని" యని చెప్పిరి. బ్రాహ్మణహితము ననుసరించి యంబరీషుఁడు శ్రీహరిం దలంచి జలపారణ సేసి దుర్వాసునికై వేచియుండెను.

తరువాత దుర్వాసుఁడు వచ్చి రాజు జలపారణ సేయుటఁ గాంచి, పండ్లు పటపటఁ గొఱకుచు నచ్చటి వారెల్ల వినుచుండ "మీ రందఱును జూచితిరికదా ? ఈతఁడు నన్నుఁ దనయింటి కతిథిగాఁ బిలిచి, నేను రాకుండఁగనే పారణసేసి

నాఁడు. ఈతనిని సైరింపరాదు. నా కోపము నెవ్వఁడు వారింపఁగలఁడో చూచెదఁగాక" యని పలికి భయంకరా కారుఁడై సమంత్రపూర్వకముగా జటను విడువ, నయ్యది కృత్తిరూపమును బొంది, యగ్నిజ్వాలలఁ గ్రక్కుచు రాజేం ద్రునిఁ జేరవచ్చుచుండెను. కోపస్వభావుఁడయిన ముని దుష్కృత్యమును శ్రీహరి యెఱింగి కృత్తిని వారింపఁ దన చక్రమును బంపెను. ఆచక్రము కృత్తిని వారించి, యంతఁ బోవక దుర్వాసుని వెంట నంటెను. దుర్వాసుఁడు చక్రా నలజ్వాలలకుఁ దాళఁజాలక పరుగులెత్తుచుండెను. అదియు నాతని వెన్నంటెను. మునీంద్రుఁడు భయమందుచు బ్రహ్మను జేరి రక్షింపుమని వేడుకొనెను. అందుకు బ్రహ్మ "ఓయీ! శ్రీహరిచేఁ బ్రయోగింపఁబడిన యీచక్రాగ్ని నెవ్వఁ డార్పఁగలఁడు? నేనును శంకరుఁడును - నాతని యాజ్ఞననుస రించి వర్తింతుము. కావున నీవాతనినే శరణుఁ బొందు" మని పలికెను.

దుర్వాసుఁడు పరుగుపరుగున శ్రీహరి సన్నిధికిఁ బోయి "మహాత్మా! నాయపరాధమును మన్నించి రక్షిం పుము. నీదాసున కెగ్గుసలిపితి" నని ప్రార్థించెను. అందుకు శ్రీహరి "దుర్వాసుఁడా! నాభక్తుల కెగ్గుసేసినవాఁడు నా కెగ్గుసేసినవాఁడే యగును. నేనునిరంతరము నాభక్తుల కెట్టి సంకటములు గలుగకుండఁ గాపాడుచుందును. ఇప్పట్టున నీవు

అంబరీషునే శరణుఁబొందుము. ఆతఁడే నిన్ను రక్షించువాఁ" డని పలికెను. ఆహా! భగవంతునకు భక్తుల యందెంత ప్రేమయున్నది? అంతట దుర్వాసుఁ డతిరయమున నంబరీషుంజేరి "నృపాలా! నీమహిమ నెఱుంగక తప్పుచేసితిని. చక్రాగ్నిఁజల్లార్చి నన్నుఁగాపాడు" మని ప్రార్థించెను. అప్పు డంబరీషుఁడు హరిం దలంచి చక్రమును శాంతింపుమని ప్రార్థించెను. చక్రము శాంతించెను. దుర్వాసుఁడు భయరహితుఁడై యంబరీషునిఁ బెక్కువిధములఁబొగడి దీవించిచనెను.

19 అక్రూరుఁడు.

అక్రూరుఁడు యాదవ కులమున జన్మించెను. ఈతఁడు బాల్యమునుండియు సద్గుణములు గలవాఁడై భక్తుఁడై యుండెను. ఈతఁడు మధురాపురములో లోకకంటకుఁడైన కంసుని సేవించుచుండెనను మాటయేగాని యాతఁడెప్పుడు నధర్మమార్గమున నడువలేదు. సత్యము, ధర్మము, పెద్దల సేవ, యాతని కుగ్గుపాలతోఁ బట్టువడినవి. కంసుని సేవయం దితఁడు సత్కార్యములు సేయుటయందె నియోగింపఁ బడు చుండెను. భక్తులలో నీతఁడుత్తముఁడని చెప్పఁబడెను.

గోపకులమునఁ బుట్టిన బలరామ కృష్ణులవలనఁ దనకు హాని గలుగునని తలఁచి ధనుర్యాగముఁ జూచుటయను నెపమున రామకృష్ణులను మధురకుఁ దోడితెమ్మని కంసుఁ డక్రూరుని నియమించెను. ఇదిరాజాజ్ఞ. రాజునకు వ్యతిరేకముగా నక్రూరుఁడు ప్రవర్తింపఁడు. అప్పు డతఁడు కంసునిఁ జూచి "మహారాజా! నీపంపు నేను సేయకుందునా? దైవయోగ మెట్లున్నదో యెవ్వరికిని దెలియదు. నీయానతి ననుసరించి రామకృష్ణులఁ దోడ్కొనివచ్చెద" ననిపలికి రథమెక్కి బృందావనమునకు బయలుదేరెను. కంసుఁడు రామకృష్ణులను రావించుట యెందులకో అక్రూరునకుఁ దెలియును. భగవత్స్వరూపులయిన యామహానుభావులను జూడఁగలుగుదు నను సంతో

షమునుగూడ నాతఁడు పొందుచుండెను. ఆతఁడు తన మన ములో "నేను పూర్వజన్మమున నెట్టి తపముచేసితినో! ఎట్టి దానము లాచరించియుంటినో? మునీంద్రులకయినను దర్శనం బొసంగని యాదిదేవుండగు శ్రీకృష్ణునిఁ జూచుటకు అవివేకి నగు నేనేగుచుంటిని? జ్ఞానులయినవారు ఏమహానుభావుని నాశ్రయించి భవసాగరమును గడచుచుందురో? యట్టి శ్రీహరిని వైరముచేతనయినఁ బిలుచుటకు నియోగించి యీ కంసుఁడు నాయెడలఁ బుణ్యముఁ గట్టుకొనినాఁడు. ఆహా! కంసునివంటి యాప్తుఁడు మఱియొకఁడు లేడు. కాని యొక్క విషయమున మాత్రము నాకు సంశయమగుచున్నది. నేను గంసునివలనఁ బంపఁబడితినని యెఱింగి శ్రీకృష్ణుఁ డాదరిం చునో లేదో? ఇంతకును నాభాగ్యమెట్లున్నదో?' యని తలంచుకొనుచు బృందావనమును సమీపించెను. గోపాల కుల కేకలు గోవుల యంభారవములు విని ముదమందుచుఁ గడువడిగా రథము నడిపించుకొని గోకులముఁ బ్రవేశించి రామ కృష్ణుల మందిరమున కరిగి రథముడిగ్గి లోపలఁ బ్రవే శించెను.

ఆసమయమున బలరామ కృష్ణు లిరువురును మంది రమునందే యుండిరి. అక్రూరుఁడు వారింగాంచి భక్తిపూర్వ కముగ నమస్కరించెను. శ్రీకృష్ణుఁడాతనిఁ బ్రేమమీరఁ గాగి

లించుకొని బహువిధముల గౌరవించెను. భోజనానంతరమున నందాదులు వినుచుండ నక్రూరుఁడచ్చటికిఁ దాను వచ్చుటకుఁ గారణ మెఱింగించెను. అంతటఁ గృష్ణుఁడు గోపకులఁజూచి "నాకుఁ గంసుఁడు ధనుర్యాగ మహోత్సవముఁ జూడరమ్మని వార్తఁ బంపినాఁడు. కావున మీరందఱును గంసునకుఁ గానుకగా నొసంగుటకుఁ బెఱుగు పాలు నెయ్యి మొదలగు నవి సిద్ధపఱచి ప్రయాణమునకు సంసిద్ధులై యుండుఁడు" అని చెప్పెను. శ్రీకృష్ణుని యాజ్ఞకు బద్ధులై వారందఱును సర్వము సిద్ధము సేసికొని ప్రయాణమయిరి. అనంతరము కృష్ణుఁడు బలరామ సహితుఁడై యక్రూరుని రథమెక్కి మధురాపురము నకు బయలుదేరెను. మార్గమధ్యమునఁ గాళిందీతీరమున రథమునిలిపి రామకృష్ణులు దాహము దీర్చుకొనివచ్చి రథ స్థులై యుండిరి. అప్పుడక్రూరుఁడుగూడ దాహము తీర్చు కొనుటకు జలములందు దిగెను. అతఁడు నీరు ద్రావుచుం డఁగా నీటియందు వానికి బలరామకృష్ణులు గనిపించిరి. రథము పైఁగూడ వారుండిరి. అక్రూరుఁడు వారి మహిమ కద్భుత మంది వారి ననేకవిధముల నుతించి రథమెక్కెను. కృష్ణుఁడు మధురను బ్రవేశించి కంసుని సంహరించెను. నాటినుండి యక్రూరుఁడు శ్రీకృష్ణుని సేవించుచుండెను.

సత్రాజిత్తు తన పుత్రికయగు సత్యభామను దనకీయక కృష్ణున కొసంగెనని శతధన్వుఁడను వాఁడెట్లు

యిన సత్రాజిత్తున కెగ్గుసేయఁ దగిన కాలమునకై వేచియుం డెను. ఇట్లుండ నొక సమయమున బలరామకృష్ణులు పాండవులు లక్కయింట దగ్ధులయిరని విని హస్తినాపురమున కేగిరి. ఆ సమయమున శతధన్వుఁడు సత్రాజిత్తును జంపి, యతని యొద్దనున్న మణి నపహరించి, కృతవర్మ యను వానికడ కరిగి, హరితోఁ గయ్యమొనర్చుటకు రమ్మని యడిగెను. కృతవర్మ నిరాకరించెను తరువాత శతధన్వుఁ డక్రూరునిఁ జేరి కృతవర్మ నడిగినట్లె యడిగెను. అందుల కక్రూరుఁడు "ఓయీ! నీ వెంత వెట్టివాఁడవైతివి ? కృష్ణుఁడు సామాన్య మానవుఁడని తలంచితివి కాబోలు? ప్రపంచము పుట్టుటకును గిట్టుటకును, నాతఁడే కారణుఁడు. శ్రీమహావిష్ణువే భూభారము వాపుటకు యాదవ కులమున నిట్లవతరించినాఁడు. అట్టి మహానీయునకు నేను నిరంతరము మ్రొక్కుదు''నని చెప్పెను. శతధన్వుఁడు చేయునది లేక సత్రాజిత్తును జంపి తానపహరించి కొన్న మణి నక్రూరునియొద్ద దాచి, శతయోజనంబుల దూరము పాఱిపోయెను. సత్యభామ హస్తినాపురమున కరిగి, తన తండ్రి మరణమును గూర్చి కృష్ణున కెఱింగించెను. కృష్ణుఁడు శతధన్వ నరయుచుఁబోయి, యొక్కయెడఁ బట్టుకొని, చక్రమున వాని శిరముఁ దునిమెను. కాని మణి మాత్రము వానియొద్ద లేదయ్యెను. అక్రూరుఁడు శతధన్వుని మరణము విని

భయమంది యెటకేనియుఁ బాఱిపోయెను. అక్రూరుఁడు ద్వారకను విడిచిన నాటినుండియు, వానలు లేక, పంటలు పండక క్షామము సంభవించెను. కృష్ణుఁ డిది చూచి పెద్దలతో నాలోచింప వారును గృష్ణునిఁ జూచి "మున్నొక్క కాశీపురమున క్షామము సంభవించెను. అప్పుడు కాశీ నాథుఁడు శ్వఫల్గునిఁ గొనిపోయి, యాతనికిఁ దన కుమారి నొసంగి, వివాహముఁ గావించెను. శ్వఫల్గుఁడు కాశియం దడుగుపెట్టిన యంతనే వానలుగురిసి రాష్ట్రమునఁ బంటలు వృద్ధిఁబొందెను. అతని కుమారుఁడే మన యక్రూరుఁడు. ఇతఁడును దండ్రి యంతటివాఁడు. కావున నాతనిని రావింపు" మని పలికిరి. కృష్ణుఁడు చారులను బంపి, అక్రూరుని రావించి, యనేకవిధములఁ బూజించి, నెమ్మదిగా నిట్లు పలికెను. "అక్రూరా! శతధన్వుఁడు నీయొద్ద మణినిదాచిన సంగతి నేను దెలిసికొంటిని. దానిని నేను హరించితినని మాయన్న యనుమానించు చున్నాఁడు. కావున మాయన్న సందేహముఁ దీర్చుటకుఁగాను దానిం దెచ్చి చూపుము." అని పలికెను. అప్పు డక్రూరుఁడు దనయొద్దనున్న మణిని శ్రీహరికి సమర్పించెను. అక్రూరుఁడు ద్వారకలో నడుగు బెట్టఁగనే వర్షములు గురిసినవి. క్షామ భాధలడఁగినవి.

అక్రూరునకు శ్రీకృష్ణుని యందున్న భక్తి వర్ణింపఁ దరముగాదు. ఆతడు తనజీ వితకాలమంతయుఁ గృష్ణుని సేవ

యందే ముగించి యామహాత్ముని యను గ్రహమున జ్ఞానము బడసి ముక్తుఁడయ్యెను.

20 ఆరుణి

ధౌమ్యుఁడను ఋషీశ్వరునకు ఆరుణియను పేరుగల శిష్యుఁ డొకఁడుండెను. ఆతఁడు సదాచారనిరతుఁడు. ప్రతి దినము నిద్రమేల్కొనిన వెంటనే ప్రాతఃకాల కృత్యముల నిర్వర్తించి, సంధ్యావందనముఁ జేసికొని వేదపఠనము సేయువాఁడు. ఆతఁడు నిరంతరము గురుని యానతి శిరమునఁ దాల్చి వర్తించుచుండెను. ఆకారణమున ధౌమ్యుఁడు శిష్యులందఱికంటె నాతనియెడ మిక్కిలిఁ బ్రేమగలిగియుండెను.

ఇట్లుండఁ జలికాలము వచ్చెను. ఆకాలమున సూర్యాస్తమయ మయిన పిదప నెచ్చటికిఁ బోవుటకును శిష్యులకు మిగుల కష్టముగా నుండెను. ఒకనాఁడు ధౌమ్యుఁడు తన ప్రియశిష్యుఁడైన యారుణిం జూచి "మన పొలమునకు గట్టు తెగి నీరు వెలుపలికిఁ బోవుచున్నదఁట. నీవరిగి నీరుపోకుండఁ జేసిరమ్ము" అని చెప్పెను. గురుని యానతి ననుసరించి యారుణి పొలమున కరిగి తెగిన గట్టుం జూచి యచ్చటఁ

గొంత మన్ను వేసెను. అట్లు చేసినను నీరు నిలువలేదు. నీరు నిలచువిధము సేయుమని యాతనికి గురుఁ డాజ్ఞయిచ్చి నాఁడు. అందులకై యాతఁడే యాగట్టుదెగిన ప్రదేశమున కడ్డుగాఁ బండుకొనెను.

ఎంత పొద్దుపోయినను శిష్యుఁడు గృహమునకు రాక పోవుటచేత, ధౌమ్యుఁ డాతనిని వెదకుచుఁ బొలము కడకు వచ్చి "ఆరుణీ! ఆరుణీ!" యని పెద్ద యెలుంగునఁ బిలిచెను. ఆతఁడు పలికెను. గురుఁడు శిష్యుని సమీపించి, యాతఁడు చేసిన కార్యమును జూచి, యాతనికిఁ దనయందుఁ గల భక్తికి మిగుల సంతసించి గృహమునకుఁ దోడ్కొని పోయెను. ధౌమ్యుఁ డాతనికి సమస్త విద్యలును జదువకయే యబ్బునట్లు వర మనుగ్రహించెను. ఆరుణి ఋషీశ్వరులలోఁ బ్రముఖుఁ డయ్యెను. కావున గురుని దైవముగఁ బూజించు వాఁడు సర్వశుభములఁ బొంది కీర్తినొందును.

21 విక్రమార్కుఁడు

పూర్వము పరకాయ ప్రవేశమను నొక గొప్ప విద్య గలదు. జీవుఁ డొక శరీరమును వదలి మఱియొక శరీరమును బ్రవేశింపఁ గలుగుటయే యీ విద్యాప్రభావము. ఈమహా విద్య సాధారణముగా నెవ్వరికిని దెలియదు. కాని ఉజ్జయినీ పురమేలు విక్రమార్క మహారాజునకు మాత్రము తెలి యును. ఒక సమయమున నాతఁడు తన శరీరమును విడిచి యొక చిలుక శరీరములోఁ బ్రవేశించెను. ఈవిద్య నెఱిఁగిన శంబరుఁడను వాఁడొకఁ డిదియంతయుఁ దెలిసికొని తాను విక్రమార్కుని శరీరమునఁ బ్రవేశించి, తిరిగి రాజు రాకుండఁ దన శరీరమును గాల్చివేసి, ఉజ్జయినికిఁ బోయి రాజ్య పరి పాలనము సేయుచుండెను. చిలుక శరీరమును జొచ్చిన విక్ర మార్కుఁడు తన శరీరము లేకుండుటఁ గాంచి, తానా చిలుక శరీరమందే యుండి యొకనాఁడు బోయవాఁడు పన్నిన వలలోఁ దగుల్కొని, వానింగాంచి యిట్లు సెప్పెను. "ఓయీ! నీవు నన్నుఁ జంపినందువలనఁ బ్రయోజనము లేదు. నన్నెవ్వనికైన విక్రయించితివేని నీకుఁ గొంత ధనము వచ్చును." అని చెప్పిన విని యా బోయవాఁ డాచి లుక నొక వర్తకుని యొద్దకుఁ దీసికొని పోయెను. ఆవర్త కుఁడు చిలుక పలికెడి పలుకుల కానందించి బోయవానికిఁ

గొంత ద్రవ్యమిచ్చి దానిం గొనెను. ఆవర్తకునకు సంతానము లేదు. ఆచిలుకను గన్నబిడ్డవలెఁ జూచుకొనుచుఁ దన యంగడియందే దాని నొక చక్కని పంజరములోఁ బెట్టి పెంచుచుండెను.

ఆనగరమేలు రాజునకుఁ బద్మావతి యను నొక వేశ్య గలదు. రాత్రులయం దది తన కలలోనికి వచ్చిన పురుషునియొద్ద నూఱు వరాలఁ గైకొనుచుండును. ఇట్లుండ నొకనాటి రాత్రి దానికలలో నొక బీదబ్రాహ్మణుఁడు కనిపించెను. ఆమఱునాఁ డాబ్రాహ్మణుని ఆవేశ్య పట్టించి తెప్పించుచుండఁగాఁ జిలుక చూచి, "ఓ బ్రాహ్మణుఁడా! నీవు విచారింపవలదు. ఆవేశ్యకా వేయివరహాలను నేనిచ్చెదను. ఇచ్చుటికి రావలసినదని దానికిఁ జెప్పు" మని చెప్పెను. ఇంతలో నాచిలుక యొక స్తంభమును బాతించి దాని చివర వరాలమూటఁ గట్టించి యెదుటిభాగమున నొక యద్దమును గట్టించెను. అంతట వేశ్య వచ్చి వరహాల నిమ్మని యడిగెను. అద్దములోఁ గనుపించుచున్న మూటను దీసికొమ్మని చిలుక చెప్పెను. అది యెట్లు సాధ్యమగునని వేశ్య యడుగఁగాఁ గలలోఁ గన్నవానియొద్ద ధనమెట్లు తీసికొందువని చిలుక ప్రశ్నించెను. పద్మావతి సిగ్గుపడి వెడలిపోయెను. కాని, యాచిలుకను జంపింపవలయునని దీక్ష వహించెను.

తరువాత నావేశ్య రాజుతోఁ జెప్పి, యాచిలుకను దెప్పించి కొని దానింజంపి, కూరవండి తెమ్మని వంటకత్తెకుఁ జెప్పెను. వంటకత్తె దానిని వంటయింటనుంచి కత్తిపీటఁ దెచ్చుటకు లోనికిఁ బోయిన యంతనే యాచిలుక రివ్వున నెగిరిపోయెను. వేశ్యకీసంగతి తెలిసినచోఁ గోపించునని తలంచి యావంటకత్తె, మఱియొకపిట్టను దేనినో చంపి, కూరవండి పెట్టెను. వేశ్యయుఁ జిలుక చచ్చినదని సంత సించెను. తప్పించుకొనిపోయిన చిలుక యందందుఁ దిరుగుచుఁ దుదకొక శివాలయమును బ్రవేశించి యందొక చోట.రహస్యముగా దాగియుండెను.

ఇట్లుండ నొకనాఁడు పద్మావతి శివాలయమునకుఁ బోయి దేవునిఁ బ్రార్థించెను. ఆ విగ్రహము వెనుకనున్న చిలుక "పద్మావతీ! నీభక్తికి మిగుల సంతసించితిని. ఏమి కావలయునో చెప్పు?" మని యడిగెను. "నాకు బొందితో స్వర్గము గావలయు"నని పద్మావతి కోరెను. అప్పు డాశుకము "ఓ పద్మావతీ! నీవు సంపాదించిన ధనమంతయు, దానముచేసి, తల నున్నగా గొఱిగించుకొనివచ్చి యీ ధ్వజ స్తంభమున కొక ఉట్టి గట్టింపు' మని చెప్పెను. పద్మావతి యట్లే చేసివచ్చి "స్వామీ! నీవు చెప్పినట్లు చేసితిని. ఇంక నన్ను బొందితో స్వర్గమునకుఁబంపు'మనెను. అప్పుడు

మాయలమారి దేవుఁడైయున్న చిలుక 'ఇఁక నట్టుగట్టుకొని యెక్కు' మని దానికిఁ జెప్పెను. అందులకుఁ బద్మావతి పైకెక్కఁజాల ననెను. అంతలోఁ జిలుక ధ్వజస్తంభము మీఁద నిలిచి, వేశ్యనుజూచి, "ఓసీ! ఉట్టికెక్కలేని దానవు స్వర్గమున కెట్లెక్కెద'వని పలికి, యావింతఁ జూడవచ్చిన వారికెల్లరకును దన వృత్తాంతముఁ దెలిపి దానిని నిందింపఁ జేసి, యటనుండి తిన్నగాఁ బోయి యుజ్జయినిలో నుండు మంత్రికి, శంబరుఁడు చేసిన దుష్కృత్యము నెఱింగించెను. అప్పుడు మంత్రి రాణులతో నాలోచించి యొక చిలుకను జంపించెను. దానికొఱకు రాజుభార్య మొదలగు వారేడ్చు చుండఁగా దానిని బ్రతికించుటకు శంబరుఁడు తన శరీరము నొకచోటనుంచి చిలుక శరీరమునఁ బ్రవేశించెను. అంతలోఁ జిలుక బొందియందున్న విక్రమార్కుఁడు తన శరీరమునఁ బ్రవేశించి యెప్పటివలె రాజయ్యెను. శంబరుఁ డిఁకనేమి సేయఁజాలక దిక్కులేని పక్షియై వెడలిపోయెను. కావున మన మొకరిని మోసగింపఁ దలంతుమేని, తుదకు మనమే మోసపోదుము. మఱియు నద్దానఁ బ్రాణహానియు సంభవించును.

22 ప్రవర్థనుఁడు

పరివర్థనుఁడను వాఁడు యయాతి మనుమలలో నొక్కఁడు. ఈతఁడు ధర్మసంధుఁడు. భగవద్భక్తుఁడు. మును లను భూసురులను ననుదినముఁ బూజించుచుండును. ఈతని మందిరమున కొకనాఁడు నారదమునీంద్రుఁడు వచ్చెను. పరివర్ధనుఁ డాతని రాకకు మిగుల సంతోషమును బొంది, యనేక రీతులఁ బూజించి, తన మందిరమునఁ గొన్ని దినము లుండఁ గోరెను. నారదుఁడు సమ్మతించెను. ప్రవర్ధనుఁడును నారదుఁడు సంప్రీతిఁ బొందునట్లు సేవలు సేయుచు నాతని కృపకుఁ బాత్రుఁడయ్యెను. ఇట్లుండ నొకదినమున నార దుఁడు రాజుంగాంచి, "రాజా! నాకు నీపురమంతయుఁ, జూడఁ గోరిక యగుచున్నది. కావున నన్ను రథముపైఁ గూర్చుండఁబెట్టి పురమంతయుఁ దిప్పికొని రమ్ము.' అని పలికెను. పరివర్ధనుఁడందులకు సంతోషించి, నాలుగు గుఱ్ఱములు గట్టిన రథముపై నారదుని నాసీనుం జేసి, తానే సారథియై నగరమునందెల్ల యెడలఁ దిప్పుచుండెను. ఆ సమ యమున నొక బ్రాహ్మణుఁడు వచ్చి యా రాజు నొక యశ్వము నిమ్మని కోరెను. "నే నిప్పుడే మందిరమునకు వచ్చుచున్నాను. అచ్చటికి రమ్ము. నీ కోరికఁ దీర్తు"నని యాతఁడు బదులు చెప్పెను. కాని భూసురుం డందులకు

సమ్మతింపక " యీ క్షణమందే కావలయు"నని కోరెను. అంతటఁ బ్రివర్ధనుఁ డారథమునకుఁ గట్టబడిన గుఱ్ఱములలో నొకదాని నిచ్చి యా బ్రాహ్మణునిఁ బంపెను. కొంత దూరము పోయిన తరువాత మరల మువ్వురు బ్రాహ్మణులు వచ్చి మూఁడు గుఱ్ఱముల నడిగిరి. ప్రివర్ధనుఁడు మారు మాట వలుకక యా మూఁడు గుఱ్ఱముల నిచ్చివేసి, తానే రథము లాగఁ దొడంగెను. ఒక్క సమయమునందే బ్రాహ్మణు లట్లువచ్చి తన్ను గుఱ్ఱము లడుగుటచేతను, దానే రథము లాగవలసివచ్చుట చేతను గోపమువచ్చి 'బ్రాహ్మణులకు దానమీయఁ గూడ'దని యతఁడు తనలోఁ దా ననుకొనెను. ఇందువలన నారదుం డతనియెడ విముఖుండై యనుగ్రహింపక వెడలిపోయెను. ఎన్ని ఘనకార్యము లాచరించిన నేమి? ఎంతటి దానపరుండైన నేమి? కష్టములు గల్గినప్పుడు మనోధైర్యమును, నోర్పును, బాయనివాఁడే ధన్యుడగును. ఒక్కొక్కయెడ నొకయల్పదోషమే ఘనకార్యంబులన్నిటిని జెఱచును. అందుకనే నూరునోములు ఒక రంకుతోఁ జెడునని మనవారు సెప్పుదురు.

23 సత్రాజిత్తు

శ్రీకృష్ణుఁడు ద్వారక యందున్న కాలమున నా పురమునందే సత్రాజిత్తను నొక భాగ్యవంతుఁ డుండెను. ఆతఁడు ప్రభాకరుని యనుగ్రహమున శ్యమంతకమను పేరుగల యొక గొప్ప రత్నమును బడసెను. ఆమణి యను దినము నెన్నియో మణుగుల బంగారమును గురియుచుం డును. అట్టి మణి నొకనాఁడు సత్రాజిత్తు ధరించి కృష్ణునిఁ జూడఁబోయెను. నవ్వులాటకై యా మణిని దన కిమ్మని కృష్ణుఁడు సత్రాజిత్తు నడుగఁగా నతఁడు దానినొసంగనని చెప్పెను. తరువాత మఱి కొన్ని దినములకు సత్రాజిత్తుని తమ్ముఁడగు ప్రసేనుఁ డామణిని ధరించి వేటకరిగెను. అయ్యరణ్యములోఁ బ్రసేనుని నొక సింహము వధించి యాతని మెడనున్న రత్నమును నోటఁగఱచికొని పోవు చుండ, భల్లూకేంద్రుఁడయిన జాంబవంతుఁ డామృగేంద్రము‌ను జంపి, యా మణిని దీసికొనిపోయి తనబిడ్డ యుయ్యెలకు నాటబొమ్మ పగిది వ్రేలాడఁ గట్టెను. సత్రాజిత్తు సంధ్యా సమయమునకుఁ బ్రసేనుఁ డింటికి రాకపోవుటచే, సేవకులఁబంపి, ప్రసేనుని వెదకించి యతనిచావు నెఱింగినవాఁడై యంతకుమున్ను దన్ను మణినడిగి యుండుటచేఁ

గృష్ణుఁడే తన తమ్మునిఁ జంపి మణిని హరించెనని నింద వేసెను.

సత్రాజిత్తు తనపై నిందమోపినాఁడను సంగతి కృష్ణుఁ డెఱింగి, యా నిందఁ బాపుకొనుటకై బయలుదేరి, ప్రసేనుఁ డేగిన యరణ్యమున కేగి, జాడలం బట్టి జాంబవంతుని గుహాం బ్రవేశించి, యందుయ్యాలకుఁ గట్టఁబడియున్న మణిం జూచెను. అంత నామణినిగూర్చి జాంబవంతున కును గృష్ణునకును గొప్ప యుద్ధము జరిగెను. తుదకు జాంబ వంతుఁడు కృష్ణునిఁ భగవంతునిగా నెఱింగి, మణి నొసంగు టయేగాక తన పుత్రికయగు జాంబవతింగూడ నొసంగెను. అట్లు కృష్ణుఁడు శ్యమంతకమును దెచ్చి సత్రాజిత్తునకు జరి గిన సంగతి యంతయుఁ జెప్పెను. భగవంతుడగు కృష్ణునిపై నకారణముగా నింద వేసితినని సత్రాజిత్తు పశ్చాత్తాపము నంది, యమ్మణితోఁగూడ బాలామణియైన తన పుత్రికను సత్యభామను నాతనికిచ్చి మహా వైభవముతోఁ బెండ్లి యొనర్చెను.

24. మైత్రేయుఁడు

పాండవులు అరణ్యావాసముఁ జేసివచ్చిన తరువాతఁ దమ రాజ్యభాగమును దమకిచ్చునట్లు గోరుటకుఁ గృష్ణునిఁ గౌరవుల కడకు దూతగాఁ బంపిరి. కృష్ణుఁడు హాస్తినాపురమునకు వచ్చెనని విని, యమ్మహాత్ముని జూచుటకును, నాతఁడు సంధింగూర్చి కౌరవులతోఁ బ్రశంసించు విషయముల వినుటకును, బెక్కుమంది మునీంద్రులుగూడ వచ్చిరి. అందులో మైత్రేయుఁడను మునీంద్రు డుండెను. ఆతఁడు మిగుల తపోమహిమ గలవాఁడు. కృష్ణుఁడు కౌరవ సభను బ్రవేశించెను. అంతకు మున్నే యాసభ- మైత్రేయాది మునులచేతను, భీష్మ ద్రోణ విదురాదులచేతను నలంకరింపఁబడి యుండెను. కృష్ణుఁడు ధృతరాష్ట్రునితోఁ జెప్పవలసిన మాటలు సెప్పిన యనంతరము దుర్యోధనునకుఁ బాండవులతో సంధిసేసికొనవలసినదని యనేక విధంబుల బోధించెను. కాని దుర్యోధనుఁడు వినక- పాండవులకు సూదిమొనమోపినంత భూమియైన నొసంగనని గట్టిగాఁ జెప్పెను. అప్పుడు మైత్రేయుఁడు దుర్యోధనుని జూచి యిట్లు వలికెను. 'రారాజా! దుర్యోధనా! ధర్మసంధులగు పాండవుల నడవికిఁ బంపితివి. ఇప్పుడు రాజ్యభాగము నీయ ననుచుంటివి. ఇయ్యది నీకు ధర్మముగాదు. వారి

యర్థరాజ్యమును వారికిచ్చి సుఖింపుము. భగవంతుఁడయిన వాసుదేవుఁడు దూతయై వచ్చినాఁడు. ఈతని వాక్యములఁ ద్రోసిపుచ్చవలదు. నీవు సంధిఁ జేసికొంటివేని యుభయ కులములు వర్ధిల్లగలవు.' మైత్రేయుని వాక్యములు విని, దుర్యోధనుఁ డామునిపుంగవునిలక్ష్యముసేయక 'మునీంద్రా! మీరు తపము సేసికొనుచుఁ గాలము గడుపుచుండువారు. క్షత్రియోచిత ధర్మములు మీకుఁ దెలియవు. మేము మిమ్మను మాకార్యమునందు ఆలోచనఁ జెప్పుటకు రమ్మని ప్రార్థింపలేదు. అట్టిచో ననవసరముగ మీరేల యిట్టి కార్యములయందుఁ బ్రవేశించెదరు? ప్రపంచములో నన్నె వ్వరు నేమియుసేయఁజాలరు." అని పలుకుటయేగాక, భయ ములేదని తొడగొట్టెను. దుర్యోధనుని కృత్యమునకు మైత్రేయుఁ డలిగి 'మునులను లక్ష్యముసేయక తొడఁ జఱచు చుంటివి గావున నిన్ను ఘోరరణంబున భీముఁ డూరుభాగ మునందుఁ గొట్టియే చంపుఁగాక' యని శాపమిచ్చెను. తుదకు దుర్యోధనుఁడట్లే భీమునిచేఁ గూలెను.

కావునఁ బెద్దల నెప్పుడును అవమానించి పలుక రాదు.

25 ధర్మరాజు

కురు పాండవ యుద్ధమున నొక దినమున ద్రోణుని పరాక్రమ విజృంభణమునకుఁ దాళలేక పాండవ బలములు నలుదెసల బరుగిడఁ దొడంగెను. అర్జునుఁ డిందులకుఁ గర్తవ్య మేమని కృష్ణు నడిగెను. "ద్రోణుని చేతిలో నాయుధ మున్నంతవఱకు నాతని నెవ్వరును గెలువఁ జాలరు. సామాన్యములగు మాయోపాయంబులవలన నాతఁ డాయుధమును విడువఁడు. అశ్వత్థామ చచ్చెనని చెప్పితిమేని యాతఁ డస్త్రసన్యాసముఁ గావించును." అని కృష్ణుఁడు చెప్పెను. తన కస్త్రవిద్య నేర్పిన గురునిపట్ల నట్టి కార్యము సేయుటకు నర్జునుఁ డంగీకరింపలేదు. భీముఁడు మాళవేశ్వరుని గజమును నశ్వత్థామ యను పేరుగలదానిని జంపి, ద్రోణుని సమీపించి, యశ్వత్థామ చచ్చెనని పలికెను. భీముని మాటలు ద్రోణుఁడు నమ్మక "నీమాటలు నేను నమ్మను. ధర్మరాజు చెప్పిన నమ్మెద" నని పలికెను. వెంటనే కృష్ణుఁడు ధర్మరాజుం జేరి, ద్రోణుని పరాక్రమంబును దెలిపి, యశ్వత్థామ చచ్చెనని యాతనిముందటఁ బలుకవలసినదని బోధించెను.

ధర్మరాజు - అసత్యమాడువాఁడు గాఁడు. ఆతఁ డందులకు సమ్మతింపలేదు. అప్పుడు కృష్ణుఁడు "ధర్మనం

దనా! నీవీపని సేయకుంటివేని మన సైన్యము లన్నియు నేఁడే ద్రోణుని శరాగ్నిలోఁ బడి భస్మమగును. కావున నేను నా దారిఁ బోయెద. నీతమ్ములనునీవు రక్షించుకొనుము." అని బెదరించెను. ధర్మరాజున కట్లుచెప్పుట తప్పలేదు. తరువాత ధర్మరాజు ద్రోణునిజేరి "చచ్చెఁజచ్చె అశ్వత్థామ" యని బిగ్గఱగాఁ బలికి తరువాత గజమని మెల్లగా నెనను. నెమ్మదిగాఁ బలికినమాట ద్రోణుఁడు వినలేదు. ధర్మరాజు నోటినుండి యశ్వత్థామ చచ్చెనను మాట విన్నంతనే యాతఁ డస్త్రసన్యాసమొనర్చి పుత్రునికై శోకించుచుండ, వెనుకనుండి ద్రుపదుని పుత్రుఁడగు ధృష్టద్యుమ్నుఁడు వచ్చి యాతని గొంతుకఁ గోసెను.

అసత్యము బలికినందువలన ధర్మరా జేడుగడియలు నరకమునఁ బడెను.

26 ఆభాగుఁడు

సూర్యవంశమున ధృష్టుఁడను రాజు గలఁడు. ఆతఁడు మిగుల న్యాయవర్తనుఁడు. ఆతనికి నాభాగుఁడను కుమారు డుండెను. సమస్తవిద్యలను నేర్చిన యాతఁ డొకనాఁడు స్వయంప్రభయను వైశ్యకన్యకనుగాంచి మోహించి యౌవన గర్వముచే నామె తండ్రిం జేరి, యామెను దనకిచ్చి పెండ్లి సేయవలసినదని యడిగెను. అందు కతఁ డది ధర్మశాస్త్ర పద్ధతి కాదని పలుకఁగా రాజకుమారుఁడు గోపించి "నీవు నీకూతును నాకీయవేని బలవంతముగాఁ గొనిపోవుదును. నన్నెవ్వరు వారింతురో చూచెద" నని గంభీరముగాఁ బలి కెను. అప్పు డాకన్నియతండ్రి భయమంది, రాజుకడకరిగి యావృత్తాంతమును దెలిపెను. అంతట ధృష్టుఁడు, కుమా రుఁడనియైన దలంపక యాతనిం బట్టి తెప్పించి తగినట్లు శిక్షించెను. ప్రజలెల్లరు నాతని నిష్పక్షపాత బుద్ధికి సంత సించిరి. నాటినుండియు నాభాగుఁడు తన బుద్ధిని మరల్చి మంచిమార్గమున నడువఁ జొచ్చెను.

ధృష్టుఁడు వృద్ధుఁడయిన పిదప నాభాగునకు రాజ్య మిచ్చి, తపోవనమునకుఁ బోయెను. ఆభాగుఁడు పెక్కేండ్లు రాజ్యమును బాలించి వయస్సు ముదిరినయంతఁ దన కుమా రులకు రాజ్యమిచ్చి తపస్సునకుఁ బోయెను. ఆతఁ డట్లురి

గిన కొన్ని దినములకుఁ గుమారు లందఱును గడ గొట్టి వానితో "నీకు రాజ్యభాగము లేదు. కావునఁ దపోవృత్తి నున్న తండ్రియొద్దకుఁ బొమ్ము." అని వెడలఁ గొట్టిరి. ఆతఁ డన్నలమాటల కేమియు బదులుసెప్పక, యడవిలో నున్న తండ్రిం జేరి యన్నలు చేసిన విధంబంతయు నెఱింగించెను. ఆభాగుఁ డాకుమారునిఁజూచి "ఈవిషయములో నీవు నీయన్నలతోఁ గలహించుట మంచిది కాదు. ఇప్పుడు నైమిశారణ్యమునఁ గొందఱు తాపసులు పాప పరిహారార్థము యాగములు సేయుచున్నారు. కావున నీవచ్చటికిఁ బోయి, పాప పరిహార మంత్రములఁ జదువుము. వారు నిన్ను మెచ్చి, యాగములు సేయగాఁ మిగిలిన ధనము నీకొసంగుదురు. దానిచే నీవు ధనవంతుఁడ వగుదువు." అని పలికెను. తండ్రి యాజ్ఞను శిరసావహించి యతండు యజ్ఞము జరుగు స్థలమునకుఁ బోయి, మంత్రములు సదువఁగా - నచ్చటి మునులు క్రతుశేషధనమునునాతని కిచ్చిరి. ఆతఁడు దానిని గైకొని వచ్చుచుండఁగా రుద్రుఁడు వచ్చి "ఇది నా ధన" మని పలికి యడ్డగించెను. "యజ్ఞశేష మయిన ధనమును మునులు నాకిచ్చినారు. నేను దెచ్చుకొనుచున్నాఁడ" నని పలుకుచు నాతఁ డాభాగునికడకు వచ్చెను. రుద్రుఁడు గూడ వచ్చి యతనితో "నీకుమారుఁడు నాకురావలసినధనమును గైకొనె" నని చెప్పెను. అప్పు

డా భాగుఁడు "యజ్ఞ శేషము రుద్రునకే చెందవలయును. కావున నీవు తెచ్చిన ధనమంతయు నమ్మహానుభావునకే యి" మ్మని కొడుకునకుఁ జెప్పెను. అక్కుమారుఁ డట్లు చేసెను. రుద్రుఁ డాభాగుని నిష్పక్షపాత బుద్ధికి సంతసించి యతఁడు గైకొన్న ద్రవ్య మంతయు మరల నాభాగుని పుత్రునకిచ్చి, యాతనిని బ్రహ్మజ్ఞానిగాఁ జేసెను. తండ్రిమాట జవదాటని వారికి సర్వ శుభములు చేకూరును.

27 విశ్వామిత్రుఁడు

సూర్యకులమున గాధియను నొక నృపాలుఁ డుండెను. ఈతని పుత్రుఁడే విశ్వామిత్రుఁడు. తండ్రి యనంతరమున నీతఁడు రాజయ్యెను. ఈతఁడు మహా బలపరాక్రమ వంతుఁడు. ఈతని పేరు విన్న రాజులెల్లరును గడగడలాడు చుండెడివారు. ఒకనాఁడీతఁడు వేటకరిగి, సమీపమున నున్న వసిష్ఠమహాముని యాశ్రమమునకుఁ బోయెను. వసిష్ఠుఁడీతనిని బహు విధముల గౌరవించి యాతనికి సైన్య సమేతముగా విందొసంగెను. వసిష్ఠుని యొద్దఁ గామ ధేనువుండెను. అదియే యందఱకును భోజనపదార్థముల సమకూర్చెను. విశ్వామిత్రుఁ డాకామధేనువును జూచి, యది తన యొద్దనుండిన బాగుండునని తలంచి, దానిం దన కిమ్మని వసిష్ఠునడిగెను. వసిష్ఠుఁ డందులకు సమ్మతింప లేదు. ఈ విషయములో వారిద్దఱికిని గొప్ప కలహము సంభవించెను. ఎట్లయినను వసిష్ఠుని గెలిచి కామధేనువును దీసికొని పోవలయునని తన శక్తి నంతయు గాధేయుఁడు చూపెను. కాని వసిష్ఠుని తపోబలము ముందు విశ్వా మిత్రుని బాహు బలము వ్యర్థమయ్యెను. వసిష్ఠుని బ్రహ్మ తేజమునకు విశ్వామిత్రుఁ డత్యద్భుతమును బొంది, యట్టి తేజమును దానుగూడఁ బొందఁగోరి, తిరిగి పురమునకుఁ

బోవక, యొక యరణ్యమునకుఁబోయి ఘోరముగాఁ దపము సేయఁ దొడంగెను. ఆతని తపమున కనేక విఘ్నములు గలిగినను బట్టుదల వీడకుండెను. అప్పుడు బ్రహ్మ ప్రసన్నుఁడై యాతనిని రాజర్షిగాఁ జేసెను. కాని విశ్వామిత్రుఁడు బ్రహ్మర్షి యగుటకే యిట్టి తపమునందుఁ బ్రవేశించెను. అందుచే నతఁడు మరల మహానిష్ఠతోఁ దపము సేయుట కారంభించెను.

ఇట్టి సమయమునఁ ద్రిశంకు నృపాలుఁ డొక యాగమును సేయఁ దలఁచి, తనకులగురుఁడైన వసిష్ఠుని నాక్రతువుఁ జేయించుటకుఁ బిలిచెను. వసిష్ఠుఁ డాసమయమున మఱియొక క్రతువుఁ జేయించుచుండుటచేత, నది పూర్తియైన తరువాత వచ్చెద నని చెప్పెను. అప్పుడు త్రిశంకుఁడు విశ్వామిత్రున కీసంగతిఁ దెలిపెను. విశ్వామిత్రుఁ డతనిచేఁ గ్రతువుఁ జేయించి బొందితో స్వర్గమునకుఁ బంపెను. ఈకార్యమునందుఁ గౌశికుని తపము కొంత వ్యర్థమయ్యెను. తరువాతఁ దన మేనల్లుఁడగు శునశ్శేఫుఁడు యజ్ఞపశువుగా బంధింపఁబడ నతని సంరక్షణార్థము గొంత తపమును వెచ్చించెను. కాని తిరిగి యాతఁడు చిత్తముఁ జలింపనీయక తపము సేయుచుండఁగా, దేవేంద్రుఁ డాతని తపమునకు భంగము గలిగింప, మేనక యను దేవ వేశ్యను బంపెను.

విశ్వామిత్రుఁడు దాని మాయలోఁ బడి, దాని యందు శకుంతల యను పుత్రికను గాంచెను. ఈసందర్భమునఁ గొంత తపస్సు వ్యర్థమయ్యెను. తన తపస్సంతయు నీవిధముగా వ్యర్థమగు చుండుటకుఁ గారణము లరసి యాతఁ డప్పుడు తొల్లింటి తపోభూమిని విడిచి, మఱియొక స్థలమున కరిగి జితేంద్రియుఁడై తపము సేయ సాగెను. అప్పుడు బ్రహ్మ యాతనికి సాక్షాత్కరించి "గాధేయా! నీతపస్సిప్పటికి ఫలించినది. నేటికి నీవు బ్రహ్మఋషివైతి" వని పలికెను. విశ్వామిత్రుఁడు బ్రహ్మకు నమస్కరించి "మహానుభావా! నీవు నాయందుఁ గరుణ వహించి నందులకు సంతోషించితిని. కాని, యొక విషయమును మాత్రము విన్నవించుకొనుచున్నాను. నేనీ తపము సేయుటకు వసిష్ఠునిపైఁగల వైరమే కారణము. కావున నాతఁడు వచ్చి నన్ను బ్రహ్మర్షి యనినఁ గాని నేను దపంబు చాలింప" నని పలికెను. అప్పుడు బ్రహ్మ వసిష్ఠుని రావించెను. వసిష్ఠుఁడు విశ్వామిత్రునిఁ జూచి మనఃపూర్వకంబుగ "నీవు బ్రహ్మర్షివైతి" వని పలికెను. అంత విశ్వామిత్రుఁడు దపంబు చాలించెను. నాటినుండి యాతఁడు సప్తఋషులలో నొక్కండై మహాప్రభావ సంపన్నుండయ్యెను. కావున బాలకులారా! పట్టుదల యను నది యొకటి యున్నచో నెంతటికార్యముల నైనను మనము సాధింపఁగలము.

28 సుమేధుఁడు—సామవంతుఁడు

సుమేధుఁడు - సామవంతుఁడు నను నిరువురు బ్రాహ్మణు లతి మైత్రిం దగిలి వర్తించుచుండిరి. వారిరువురును బెండ్లిండ్లు సేసికొనఁ దలఁచి, విదర్భ దేశాధీశ్వరుని కడకుఁ బోయి ధనము నడిగిరి. ఆరాజేంద్రుఁడు వారిఁ గాంచి "బ్రాహ్మణోత్తములారా! మీకుఁ గావలసినంత ద్రివ్య మొసంగుటకు నేనసమర్థుఁడనై యున్నాను. ఇచ్చటి కనతిదూరమున సీమంతినియను సాధ్వీరత్న మొక మహా వ్రితముఁ జేయుచున్నది. ఆమెయచ్చటికివచ్చిన దంపతులకుఁ గావలసినంత ద్రివ్యమిచ్చుచున్నది. కావున మీలోనొకరు స్త్రీవేషముధరించి దంపతుల చందమున నటకుఁబోయితిరేని కావలసినంత ద్రవ్యము లభించు'' నని చెప్పెను.

ఆమాటలువిని సామవంతుఁడు స్త్రీవేషమును దాల్చెను. అంతట వారిరువురు సతీపతులవలె సీమంతినికడ కరిగిరి. సీమంతిని సేయుచున్న వ్రితము పూర్తియైనంతనే, యాకృత్రిమ దంపతులను బూజించుట కామె పిలిచెను. సీమంతిని సాధ్వీరత్నమగుటచే, సుమేధుఁడును, సామవంతుఁడును ధనమునకై చేసిన కపటము నెఱిఁగి తనమనంబున "వీరు సతీపతులే యగుదురుగాక" యని తలంచి, వారికిఁ గావలసిన ద్రవ్యమును- వస్త్రముల నిచ్చి పంపెను.

తరువాత వారిరువురును నచ్చటనుండి బయలుదేరి యొక యరణ్య మార్గమునఁ బోవుచుండిరి. అప్పుడు సామవంతుఁడు-సుమేధునిఁ జూచి "నాథా! నేను దొందరగా నడువలేక యున్నాను. నాచేయిఁ బట్టుకొని తీసికొని పొమ్ము" అనిపలికెను. సామవంతుఁడెగతాళికట్లు మాటలాడుచున్నాడని తలంచి సుమేధుఁడు "మిత్రమా? నీచిత్తమేమయినఁ జలించినదా యేమి ? ఇట్టి మాటలఁ బలుకుచుంటివేల ? స్త్రీవేషము వేసితినని యిట్లు పలుకుచుంటివా? చాలు చాలు. ఇంక స్త్రీవేషమును మాని యెప్పటియట్ల పురుషుండ వగుము. తెలిసిన వారెవ్వరైనఁ జూచిన నవ్వుదురు"అని పలికెను. అందులకు సామంతుఁడు"నేను నిజముగా నీభార్యనే" యని పలికెను. సుమేధుఁ డామాటల కద్భుతమందుచుండఁగా సామవంతుఁడు నిజమయినస్త్రీయై యాతని చేయిఁబట్టుకొనెను. సుమేధుఁడదిచూచి భయమంది తొందరగాఁ బోయి యావృత్తాంతము సామవంతుని తండ్రికెఱింగించెను. సీమంతినీమహిమచే నట్టిది సంభవించెననిగ్రహించి యాసామవంతుని తండ్రి విదర్భరాజు కడకుఁబోయి "ఓయీ రాజా! నీకడకు వివాహార్థమై ధనము కొఱకు నాపుత్రుఁడును, నతని మిత్రుఁడును నీయొద్దకు వచ్చిరి. వానికి నీవు దుర్బోధగావించి సీమంతినికడకుఁ బంపితివి. ఇప్పుడు నా పుత్రుఁడు స్త్రీయయ్యెను. నీవు నాపుత్రుని నెప్పటివలెఁ

జేయుము. లేదేని నీవంశమెల్ల నీరగునట్లు శపించెద'' నని కోపముతోఁ బలికెను. విదర్భరాజు భయమంది, యేమి సేయుదునాయని విచారించుచుండ, నతని గురుఁడగు భరద్వాజుఁడు వచ్చి, యాతనికి ధైర్యము సెప్పి, పరమేశ్వరి నారాధింపుమని యొక దివ్యమంత్రము నుపదేశించెను. విదర్భరాజు పరమేశ్వరినిఁ బ్రార్థింప నామె ప్రత్యక్షమయ్యెను. ఆరాజేంద్రుఁడామెకు మ్రొక్కి "తల్లీ! సామవంతుని బురుషునిఁగాఁజేసి నన్ను రక్షింపు" మని ప్రార్థించెను. అందులకు జగదీశ్వరి "రాజా! సాధ్వీమణి పలుకులు రిత్తయగునే? నే నాతనిని బురుషునిఁగాఁ జేయఁజాలను. కాని సామవంతునిఁబోలు పుత్రుని మఱియొకని నాతని తండ్రికిఁ బ్రసాదించెద'' నని పలికెను. అందుల కందఱు నానందించిరి. కృత్రిమదంపతులగు సుమేధసామవంతులు నిజమైన దంపతులయిరి. కావున మహాత్ములయినవారిని మోసగింతుమేని మనకే కీడు మూడును.

29 బంధుకుఁడు

నందినీనామ నగరమున బంధుకుఁడను నొక బ్రాహ్మణుఁ డుండెను. ఆతఁడు పూర్వము ధనికుఁడై యుండెను. కాని తరువాత నాతఁడు నిరుపేదయయ్యెను. ఆతనికిఁ బుత్రిలు గూడఁ బెక్కండ్రుగలరు. ఆతఁడు తన దారిద్ర్యమునుండి తొలఁగుటకు మార్గమేమియుఁగానక తుదకు చిత్రివర్ణి నగరములో నున్న తనతమ్ముని కడకుఁబోయి తనవృత్తాంతముఁ దెలిపి యాతనివలనఁ గొంత ధనముఁ దెచ్చుకొనఁ దలంచి, యా సంగతిఁ దన భార్య కెఱింగించి బయలుదేరెను. ఆతఁడు దిన దిన ప్రయాణములుసేయుచు సుఖముగాఁ జిత్ర వర్ణి నగరమునుజేరి తన తమ్ముఁడైన విపులుని గృహంబున కేగెను. విపులుండగ్రజుని రాకకు మిగుల సంతోషించికౌఁగి లించుకొని యనేకవిధములఁబూజించెను. విపులునిభార్యయు బిడ్డలును బంధుకునియెడల మంచి మనస్సు గలవారై యుండిరి. విపులుం డగ్రజుని పేదఱికముఁగూర్చి మిగుల విచారించి యాతనికిఁ దగుసహాయము సేయఁదలఁచి యొక నాటిరాత్రి యొక భూరుహముచెంత కాతనిం దీసికొనిపోయి యిట్లుసెప్పెను. 'అగ్రజా? విధికృతంబు నెవ్వరును దాటఁ జాలరు. నీదారిద్ర్యము నాకెంతయు విచారము గలిగించు చున్నది. నీకు నాచేతనైనంతవఱకు సహాయము సేయుదును. నీకు ద్రివ్యము మోసికొనిపోవుట మిగుల కష్టముగనుండును.

అదియుంగాక నీవు పోవునది యరణ్యమార్గము. దారియందు దస్కరబాధ యెక్కువగ నుండును. కావున నొక మాణిక్యము నీకొసంగెదను. దానిని నీవు మ్రింగి జీర్ణమలినాంబరములధరించి ఉదయముననే యరుగుము.'' అని చెప్పి యమూల్యమగు నొక మాణిక్యమిచ్చెను. తరువాత యిర్వురును మందిరమునకుఁబోయి శయనించిరి.

వారిరువురును మాటలాడుకొనుట సాభూరుహము చాటుననున్న యొక చోరుఁడువిని తనకు ద్రవ్యమునకై మంచిమార్గము దొరికెనని సంతోషించి బంధుకుని ప్రయాణమునకై వేచియుండెను. మఱునాఁ డుదయమున బంధుకుఁడు బయలుదేరి నిజనగరమునకు వచ్చుచుండెను. అతనికొఱకు వేచియున్న చోరుఁడుగూడ నాతనితో బయలుదేరి సజ్జనుని వోలె సముచిత ప్రసంగంబులాడుచు నతనివెంట నరుగుచుండెను. చోరుఁడు తన మనంబున నింకఁ గొంచెముదూరము పోయినతరువాత బంధుకునిఁజంపి పొట్టచ్చి మాణిక్యమును హరింపఁ దలంచియుండెను. అంతలో మఱికొందఱు చోరులు వచ్చి వారిరువురను విఱచికట్టి "వీరిరువురును మాయవేషముల నిట్లు పోవుచున్నారు. వీరికిఁ దెలిసిన యుపాయములు మనకుఁ దెలియకయున్నవా? వీరి యుదరములలో గనకముండితీరును. కావున వీరి యుదరంబులఁ జీల్చిచూడ'' మని

తలంచిరి. అందులో నొకచోరుఁడు "ముందుగా నొకని యుదరముబ్రచ్చి యందుఁ బసిఁడియున్నచో రెండవవాని యుదరమునుగూడఁ జీల్చవచ్చును. లేదేని వానిని వదలుద"మని చెప్పెను. అప్పుడు బ్రాహ్మణునివెంట వచ్చిన చోరుఁడు తన యంతరంగమున "అక్కటా! ఈ నొకటితలఁప దైవమింకొకటిసేయు ననుపలుకు సత్యమయ్యెను. పాపాత్ముఁడనై యకారణముగ బ్రాహ్మణునిఁజంపఁ దలంచితిని. ఇప్పుడీ చోరులు ముందు బ్రాహ్మణుని కడుపుబ్రచ్చి యందురత్నమును గాంచిరేని పిదప నాకడుపుఁగూడఁ జీల్చెదరు. ఎట్లయినను నాకుఁజావుతప్పదు, ఇప్పుడు నేనీవిధముగ నయిన బ్రాహ్మణుని ప్రాణములు రక్షించితినేని నాకుఁ గొంత పుణ్యములభించు" నని తలంచి చోరులఁజూచి ముందుగాఁ దనకడుపుఁ జీల్చుఁడని పలికెను. అంతట నాచోరులా చోరుని కడుపుబ్రచ్చి యందేమియుఁ బసిఁడి లభింపకపోవుటచే బ్రాహ్మణుని విడిచిపుచ్చిరి. క్రూరులబారినుండి యావలఁబడిన బంధుకుఁడు భార్యా పుత్రులఁగూడి సుఖముగా నుండెను. దుశ్చరిత్రుఁడైనను దుదకుఁ బశ్చాత్తాపము నంది బ్రాహ్మణ ప్రాణరక్షణ మాచరించిన చోరుఁడుముక్తిఁ గాంచెను. దుర్మార్గులేనియు నొక్కొకప్పుడు సన్మార్గులై మహోపకారు లగుచుందురనుట యబద్ధము గానేరదు.